

TÜRKİYE'DEKİ TURİZM MASTER PLANLARININ İNCELENMESİ VE KASTAMONU İLİ İÇİN FIRSATLAR

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
TURİZM FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

TÜRKİYE'DEKİ TURİZM MASTER PLANLARININ
İNCELENMESİ VE KASTAMONU İLİ İÇİN FIRSATLAR

AĞUSTOS-2025

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Komisyon Ekibi.....	2
Tablo 2. Türkiye’de Tamamlanmış Turizm Master Planları.....	15
Tablo 3. Karadeniz Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular.....	17
Tablo 4. Marmara Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular	20
Tablo 5. Ege Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular.....	22
Tablo 6. Akdeniz Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular.....	31
Tablo 7. İç Anadolu Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular	43
Tablo 8. Turizmin Dört Mevsime Yayılması 4N 1K.....	48
Tablo 9. Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri 4N1K.....	49
Tablo 10. Tabiat, İnanç ve Gastronomi Turizminin Geliştirilmesi 4N1K.....	51
Tablo 11. Turizm Altyapısının Güçlendirilmesi 4N1K.....	52
Tablo 12. Kırsal Kalkınma Odaklı Sürdürülebilir Turizm 4N1K	53
Tablo 13. Festivaller ve Etkinlikler 4N1K	54
Tablo 14. Ulusal / Uluslararası Alanda İşbirlikleri 4N1K.....	56
Tablo 15. Teknoloji Kullanımı 4N1K	57
Tablo 16. İnsan Kaynağı Gelişimi 4N1K	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Master Plan Yapılan Bölgeler ve İller	3
Şekil 2. KASTAMONU İLİ SWOT ANALİZİ	46

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ	i
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ TURİZM MASTER PLANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Master Planlarının Künyeleri.....	4
1.2. Yöntem	15
1.2.1. Veri Kaynağı ve Çalışma Grubu	15
1.3. Türkiye'deki Turizm Master Planların Değerlendirilmesi	17
1.3.1. Karadeniz Bölgesi	17
1.3.2 Marmara Bölgesi	20
1.3.3. Ege Bölgesi	22
1.3.4. Akdeniz Bölgesi	31
1.3.5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi	36
1.3.6. Doğu Anadolu Bölgesi	39
1.3.7. İç Anadolu Bölgesi.....	43

II. BÖLÜM

KASTAMONU İÇİN FIRSATLAR

2.1. İlin Mevcut Turizm Durumu	46
2.2. Turizmin Dört Mevsime Yayılması.....	47
2.3. Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri	48
2.4. Tabiat, İnanç ve Gastronomi Turizminin Geliştirilmesi.....	50
2.5. Turizm Altyapısının Güçlendirilmesi	51
2.6. Kırsal Kalkınma Odaklı Sürdürülebilir Turizm.....	52
2.7. Festivaller ve Etkinlikler	54

2.8. Ulusal / Uluslararası Alanda İşbirlikleri	55
2.9. Teknoloji Kullanımı	56
2.10. İnsan Kaynağı Gelişimi	57
GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	59

GİRİŞ

21. yüzyılda turizm, ekonomik kalkınmanın ötesine geçerek sosyal bütünleşme, kültürel aktarım ve çevresel sürdürülebilirlik gibi çok boyutlu amaçları içeren stratejik bir kalkınma aracı haline gelmiştir. Özellikle yerel dinamiklerin etkinleştirilmesi, kırsal kalkınmanın desteklenmesi ve destinasyonların uluslararası rekabet gücünün artırılması açısından turizm politikalarının bütüncül, veri temelli ve uzun vadeli bir planlama anlayışıyla ele alınması büyük önem arz etmektedir. Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesine yönelik hazırlanmış olan turizm master planları da bu gereksinimi karşılamak üzere kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla geliştirilmiş stratejik belgeler olarak öne çıkmaktadır.

Bu kapsamda, Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi bünyesinde oluşturulan akademik komisyon, Türkiye'deki mevcut turizm planlama çalışmalarını bütüncül bir yaklaşımla analiz etmek ve Kastamonu ili özelinde özgün fırsat alanlarını belirlemek amacıyla disiplinlerarası bir çalışma yürütmüştür. Söz konusu çalışma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde doküman analizi tekniğiyle gerçekleştirilmiş; Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesine yönelik olarak farklı kurumlar tarafından hazırlanmış bölgesel turizm planlama belgeleri detaylı biçimde incelenmiş; Marmara (11 il), Karadeniz (16 il), Ege (4 il), Akdeniz (4 il), Doğu Anadolu - DAB (14 il), Güneydoğu Anadolu - GAB (9 il) ve İç Anadolu (12 il) bölgelerinde yer alan toplam 70 il değerlendirmeye alınmıştır. Analiz süreci, her bir planın "Mevcut Durum Analizi", "Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri", "Stratejik Hedefler", "Önerilen Projeler", "Paydaş Yapıları" ve "Genel Değerlendirme" gibi başlıklar altında sistematik olarak çözümlenmesi yoluyla yapılandırılmıştır.

Çalışmada; Akdeniz, Ege, İç Anadolu, Karadeniz, Marmara, Doğu Anadolu (DAB) ve Güneydoğu Anadolu (GAB) bölgeleri için hazırlanmış planlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş, her bölgenin turizm potansiyelleri, zorlukları ve geliştirilebilir yönleri bilimsel çerçevede analiz edilmiştir. Bu analizler doğrultusunda, Kastamonu ili özelinde sürdürülebilir turizm planlamasına katkı sağlayabilecek stratejik açılımlar ve proje önerileri geliştirilmiştir. Kastamonu'nun sahip olduğu doğal miras (Küre Dağları, Ilgaz, Valla Kanyonu), manevi ve kültürel zenginlikler (Şeyh Şaban-ı Veli, Nasrullah Camii), gastronomik değerler (etli ekme, siyez bulguru, çekme helva) ve kırsal yaşam dokusu, planın temel yapı taşları arasında yer almıştır.

Planın hazırlanmasında görev alan bilimsel ekip, Tablo 1'de yer alan uzman akademisyenlerden oluşmaktadır:

Tablo 1. Komisyon Ekibi

Adı Soyadı	Ünvanı	Bölümü	Görevi
Prof. Dr. Burhan SEVİM	Profesör	Turizm İşletmeciliği	Turizm Fakültesi Dekan
Doç. Dr. Hasan Evrim ARICI	Doçent	Turizm İşletmeciliği	Komisyon Başkanı
Doç. Dr. Çağdaş AYDIN	Doçent	Turizm İşletmeciliği	Üye
Arş. Gör. Dr. Selda YORDAM DAĞISTAN	Araştırma Görevlisi Dr.	Turizm İşletmeciliği	Üye
Arş. Gör. Dr. Yakup ERDOĞAN	Araştırma Görevlisi Dr.	Turizm Rehberliği	Üye
Arş. Gör. Dr. Demet GÜNER	Araştırma Görevlisi Dr.	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Üye
Arş. Gör. Dr. Özge ÇAYLAK DÖNMEZ	Araştırma Görevlisi Dr.	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Üye
Arş. Gör. Dr. Gürkan ÇALIŞKAN	Araştırma Görevlisi Dr.	Turizm İşletmeciliği	Üye
Arş. Gör. Ahmet Tuğrul KARAMUSTAFA	Araştırma Görevlisi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Üye
Arş. Gör. Yağız Batuhan ERASLAN	Araştırma Görevlisi	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Üye
Arş. Gör. Aziz Mert SAYAN	Araştırma Görevlisi	Turizm Rehberliği	Üye

Komisyon, farklı bölümlerden gelen akademik birikimiyle çalışmaya disiplinlerarası bir derinlik kazandırmış, hem teorik hem de uygulamalı turizm alanlarında bölgesel strateji oluşturma sürecine katkı sağlamıştır.

Bu çalışma kapsamında analiz edilen yedi coğrafi bölgeye ait turizm master planlarında yer alan iller, karşılaştırmalı değerlendirmelere temel teşkil etmesi açısından Şekil 1’de sistematik olarak sunulmuştur.

Şekil 1. Master Plan Yapılan Bölgeler ve İller

Sonuç olarak, bu çalışma bir yandan Türkiye genelindeki turizm planlarının güçlü ve zayıf yönlerini görünür kılarken, diğer yandan Kastamonu'nun özgün değerleri doğrultusunda somut proje önerileri geliştiren, bilimsel temellere dayalı stratejik bir yol haritası sunmaktadır. Aynı zamanda sürdürülebilir turizm ilkeleri, yerel kalkınma perspektifi, destinasyon markalaşması ve katılımcı yönetim ilkeleri etrafında yapılandırılmış bu plan, kamu-üniversite iş birliğine dayalı örnek bir yol haritası olarak değerlendirilebilir.

I. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ TURİZM MASTER PLANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1.1. Master Planlarının Künyeleri

Inskeep (1994) turizmin geliştirilmesi ve yönetilebilmesi için bütüncül, kontrollü ve sürdürülebilir bir anlayışın benimsenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu anlayışın benimsenmesi turizmin bölgeye çevresel ve sosyal açıdan sorunlara sebep olmadan önemli katkılar sağlayabilmesine yardımcı olabilecektir. İlgili literatür turizm planlamasına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Pearce (1989) turizmi planlanması gereken bir süreç olarak değerlendirmiştir. Asıl hedefin ise yerel halkın refah seviyesinin ve çevresel kalitenin üst düzeylere çıkarılabilmesi olduğu belirtilmiştir. Gunn (1994) ise turizm planlamasının seyahat süreçleri ile ilgili tüm ilkeleri, ekonomik ve toplumsal ihtiyaçları kapsamaması gerektiğini ifade etmiştir.

Van Niekerk (2014) yerel destinasyonların gelişimi için altı aşamayı içeren bir planlama süreci çerçevesinde yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır. Bunların ilki yöreye ait olan arz-talep durumunun incelenmesidir. Bu verilerin analiz edilmesi sürecidir. İkincisi tespit edilen sorunların ortadan kaldırılabilmesi için proje, program ve stratejilerin geliştirilmesi sürecidir. Üçüncü aşama belirlenen strateji ve projelerin nasıl uygulanacağına yönelik aşamaların belirlenmesi, dördüncü aşama paydaşlarla yapılan görüşmeler neticesindeki verilerin turizm planları içerisine entegre edilmesi, beşinci aşama planların turizm planlama komitesi tarafından onaylanması ve son aşamada ise program ve projelerin uygulamaya konulmasıdır.

Tosun ve Jenjins (1996) ise turizmin geliştirilmesi için bölgesel planlamanın yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda Kültür ve Turizm Bakanlığının geliştirdiği Türkiye Turizm Stratejilerinden 2023 Stratejisinde belirtildiği üzere, Türkiye'de her bölgede birçok turizm türü sürdürülmekte ve sunulmaktadır. Bu bölgelerin bütüncül bir bakış açısı ile ele alınamamasından kaynaklı sorunlar sebebi ile Ege ve Akdeniz kıyı şeridinde özellikle yaz aylarında aşırı turizm konusunda sıkıntılar oluşmaktadır. Bunun bir sonucu olarak çevre ve altyapı sorunları ortaya gelebilmektedir. Turizmin tüm ülke kapsamında bütüncül bir bakış açısı ile ele alınması ve turizm hareketliliği daha düşük olan bölgelerinde güzergâha dâhil edilerek turizm hareketinden faydalanılabilmesinin sağlanması gerekmektedir (KTB, 2007).

Dünya Turizm Örgütü, turizmde planlamanın bütüncül olması ve turizmden alınabilecek en yüksek faydanın alınabilmesi için turizm master planlarını devreye sokmuştur. Turizm master planı, planlama, politika, strateji, yönetmelik, mevzuat, kurumsal odaklılık, ürün çeşitlendirme

ve geliştirme, tanıtım, pazarlama, üst yapı ve altyapı, insan kaynakları, ekonomik unurlar, çevresel ve sosyokültürel etkiler gibi çeşitli konuların dikkate alındığı uzun vadeli kalkınma planlarıdır (Polat vd., 2024). Bu planlar bütünlük stratejisi ifade etmektedir (Usta, 2016). Belirli dönem içerisinde ulaşılması istenilen amaçları, bu amaçlara ulaşabilmek için kullanılacak fiziki, finansal ve insan kaynağı olanaklarını, süreci kimlerin yürüteceğine ilişkin sorumlu kişi veya kurumları ve sürecin takvimini tanımlayan bütüncül bir planlamadır. Turizm master planı, destinasyonun hedefler doğrultusunda başarılı olabilmesi için çıkarılan bir yol haritasıdır. Destinasyonun mevcut durum ile ulaşmak istediği durum arasındaki sürecin yönetilmesidir (Olalı, 1990).

Turizm planlamasında profesyonel yaklaşım 1960'lı yıllardan itibaren başlamıştır. Planlama konusunda ilk örnekler İrlanda ve Fransada'dır. Fakat bu planlamaların öncelikleri başlangıçta turizm ile ilişkili değildi. Öncelikle çevresel ve bölgesel kalkınma amaçlı yapılan planlamalardır. Bu planlamalar turizm alanındaki uzmanlarca değil de kırsal ve bölgesel planlama konusunda uzman kişilerin hazırladığı planlamalardır (Morrison, 2013). 1960'lı yıllarda ekonomi ve coğrafya uzmanlarınca artan bir ilgi alanı olan gelişen turizm planlarına, ilerleyen yıllardan Dünya Turizm Örgütü ve turizm uzmanları tarafından hazırlanan planlara haline gelmiştir. 1980'li yıllarda çevre ve sürdürülebilirlik konuları ön plana çıkarken, kitle turizmi de planlamalarda yer alan bir diğer konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Güneş, 2011). Son yıllarda ise daha çok bölgesel kalkınma odaklı, bütüncül ve kapsamlı planlar söz konusudur (Morrison, 2013).

Sıra	Adı	Hazırlayan Kurum/Kişi	Yılı	Hazırlanma Amacı / Kapsamı
	Doğu Anadolu Projesi Ana Planı	Atatürk Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Kafkas Üniversitesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ortaklığında, T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	2000	Amaç: Doğu Anadolu Projesi (DAP) Ana Planı; Devlet Planlama Teşkilatı ve bölgedeki üniversiteler iş birliğiyle hazırlanmış, Doğu Anadolu'nun ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyini yükseltmeyi, Türkiye'nin diğer bölgeleriyle arasındaki farkı azaltmayı, istihdamı artırarak göçü önlemeyi amaçlayan bölgesel bir kalkınma planıdır. Kapsam: DAP Ana Planı, 14 ilde (Erzurum, Kars, Elazığ, Van, Malatya, Bitlis, Bingöl, Iğdır, Erzincan, Ağrı, Gümüşhane, Bayburt, Hakkari, Tunceli) ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyecek politika ve stratejilerin geliştirilmesini, bölgesel kaynakların etkin kullanımını ve altyapı ile hizmet planlamalarını kapsar.
	GAP Bölgesi Turizm Master Planı	Barlas İmar Planlama Müşavirlik Limited Şirketi	2010	Amaç: GAP Bölgesi Turizm Master Planı; bölgeye ilişkin mevcut turizm planlarının değerlendirilerek yeni turizm politikaları doğrultusunda güncellenmesini, koruma-kullanma dengesi çerçevesinde sürdürülebilir bir kullanımın sağlanmasını amaçlamaktadır. Plan kapsamında, bölgenin kültür ve turizm potansiyeli entegre bir yaklaşımla ele alınmakta; cazibe merkezleri, yeni turizm türleri, gelişme bölgeleri ve güzergâhların oluşturulması hedeflenmektedir. Kapsam: Plan, GAP Bölgesi'ndeki dokuz ilde (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak) turizm altyapısı, mevcut cazibe merkezleri, turizm çeşitliliği ve gelişme potansiyelinin analizini kapsar. Çalışma, bölgesel turizm stratejilerinin belirlenmesi, yeni turizm türleri ve güzergâhların planlanması ile sürdürülebilir kullanım ve koruma-kullanma dengesinin sağlanmasını içermektedir.
	Denizli İli Korunan Alanlar Tabiat Turizmi Master Planı	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü	2020	Amaç: Master planı, Denizli'nin tarihî ve kültürel değerlerinin korunmasını ve geliştirilmesini amaçlamaktadır. Tabiat turizmi bölgelerinin sürdürülebilir biçimde planlanmasını ve bölge halkının sosyal ve ekonomik yaşam kalitesinin yükselmesini hedeflenmektedir. Kapsam: 2020-2023 yıllarını kapsayan master planı, sürdürülebilirlik yaklaşımıyla bölgedeki tarihi ve kültürel miras ile

doğal kaynakların korunmasını, bu değerlerin canlandırılmasını ve doğa turizmi ürünlerinin çeşitlendirilmesini kapsamaktadır.

İzmir Bölge Planı	İzmir Kalkınma Ajansı	2023	<p>Amaç: Plan, iklim değişikliği, doğal afetler ve kaynak kıtlığı gibi risklerle başa çıkmak için yeşil ve mavi büyüme yaklaşımlarını benimsemektedir. Plan, doğal kaynakların korunmasını, deniz ve kıyı alanlarının sürdürülebilir kullanımı, temiz teknolojilere ve yeşil ekonomik faaliyetlere geçişi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.</p> <p>Kapsam: Plan, İzmir il sınırları içinde ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek stratejileri ve öncelikleri belirler. Çalışma, risk yönetimi, doğal kaynak kullanımı, kıyı ve deniz alanlarının planlaması ile yeşil ve mavi ekonomi uygulamalarını değerlendirir ve bunların uygulanabilirliği için bir çerçeve sunar.</p>
Güney Ege Bölgesi Turizm Strateji Belgesi	Dilşad AKAR koordinasyonunda, Güney Ege Kalkınma Ajansı Turizm Sektörü Araştırma Grubu	2012	<p>Amaç: Güney Ege Bölgesi Turizm Strateji Belgesi; Güney Ege Bölgesi'nin turizm potansiyelini mevcut durum analizi ve paydaş görüşmeleri ışığında değerlendirerek, bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak stratejik hedefler ve turizm çeşitliliğine yönelik politikalar geliştirmeyi amaçlamaktadır.</p> <p>Kapsam: Belge, Aydın, Denizli, Muğla turizm sektörüne dair mevcut verilerin toplanması, analiz edilmesi ve bölgeye özgü turizm stratejilerinin oluşturulması sürecini kapsamaktadır.</p>
Bartın İli Turizm Eylem Planı	T. C. Bartın Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	2011	<p>Amaç: Bartın ilinin kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasılası hem Türkiye ortalamasının hem de komşu iller Zonguldak ve Karabük'ün oldukça altında kalmakta, bu durum ilin ekonomik gelişimini sınırlamaktadır. Bu nedenle bu planda turizmin etkin geliştirilmesi, ilin refah düzeyini artırmak hedeflenmektedir.</p> <p>Kapsam: Bartın İli Turizm Eylem Planı, ilin turizm sektörünü beş yıllık dönemde geliştirmeye yönelik stratejileri ve eylemleri, mevcut kaynakların etkin kullanımı çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımı kapsamaktadır.</p>

Kastamonu İl Turizm Eylem Planı	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	2017	<p>Amaç: Kastamonu İl Turizm Eylem Planı; Kastamonu'nun turizm potansiyelini geliştirmek, mevcut sorunlara çözüm üretmek, paydaş kurumların iş birliğiyle kısa, orta ve uzun vadeli eylemler belirleyerek ilin turizm sektörünü sürdürülebilir şekilde güçlendirmeyi amaçlamaktadır.</p> <p>Kapsam: Plan, Kastamonu il merkezi ve ilçelerindeki turizm kaynaklarını analiz ederek, kısa, orta ve uzun vadeli eylemler çerçevesinde yatırımlar, tanıtım, eğitim, altyapı ve işbirliği mekanizmalarını bütüncül bir yaklaşımla ele almakta ve paydaş kurumların katkılarıyla uygulanabilir stratejiler sunmaktadır.</p>
Çorum İli Doğa Turizmi Master Planı	T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, XI. Bölge Müdürlüğü, Çorum Şube Müdürlüğü	2012	<p>Amaç: Çorum'un doğal, tarihi ve turistik değerlerini sürdürülebilirlik, katılımcılık ve çevreye duyarlılık ilkeleri doğrultusunda planlayarak doğa turizmini geliştirmektir.</p> <p>Kapsam: Plan, Çorum ilindeki doğal, tarihi ve turistik kaynakları değerlendirerek 2013–2023 dönemi için doğa turizmi hedeflerini, stratejilerini ve projelerini belirlemeyi kapsamaktadır.</p>
Zonguldak Turizm Master Planı	Zonguldak Valiliği, Zonguldak İl Özel İdaresi	2015	<p>Amaç: Zonguldak'ın mevcut turizm altyapısını analiz ederek ilin turizm potansiyelini geliştirmek, stratejiler belirlemek ve uygulanabilir bir eylem programı hazırlamaktır.</p> <p>Kapsam: Plan, Zonguldak'ta deniz turizminin sınırlı olduğu koşullarda kültür, doğa ve macera turizmi gibi alternatif turizm türlerini değerlendirerek turizmin çeşitlendirilmesini ve ilin turizm alanında gelişmesini sağlamayı kapsamaktadır..</p>
Tokat İli Turizm Master Planı Yapılması ve Doğu Karadeniz Turizm Master Planına Entegre Edilmesi	DOKAP Bölge Kalkınma İdaresi	2018	<p>Amaç: Planın amacı, Doğu Karadeniz Turizm Master Planı'na Tokat ilini de dâhil ederek mevcut durumunu analiz etmek ve bölgesel bütünlük içinde turizm stratejileri ile planlama kararlarını geliştirmektir.</p> <p>Kapsam: Çalışma, Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Trabzon ve Tokat illerini kapsamakta; bu illerin turizm potansiyelini paralel biçimde değerlendirerek bütüncül bir turizm planlaması ortaya koymaktadır.</p>
Amasya İli Kültür ve Turizm Sektörel Eylem Planı	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı	2018	<p>Amaç: Amasya'nın turizm potansiyelini değerlendirerek il ekonomisine katkısını artırmak, turistik ürün çeşitliliğini geliştirmek ve kültürel ile doğal değerleri koruyarak işlev kazandırmaktır.</p>

				2018	<p>Kapsam: Plan, 2018–2023 dönemi için Amasya'daki turizm kaynaklarını envanterleyerek kamu kurumları, özel sektör ve paydaşların iş birliğiyle turizm stratejilerini bütüncül bir yaklaşımla belirlemeyi, eylem planlarını bütünleştirmeyi ve uygulanabilir bir yol haritası oluşturmayı kapsamaktadır.</p>
Samsun İli Kültür ve Turizm Sektörel Eylem Planı	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı			2018	<p>Amaç: Samsun'un turizm kaynaklarını bütüncül şekilde değerlendirerek, paydaş katılımıyla sürdürülebilir ve uygulanabilir bir kültür ve turizm eylem planı hazırlamak; turistik ürün çeşitliliğini artırmak ve çevre ile doğal kaynakları koruyarak turizmin ekonomik katkısını güçlendirmektir.</p> <p>Kapsam: Plan, Samsun'daki mevcut turizm durumu ve küresel/ülke turizm eğilimlerini analiz ederek 2018–2023 dönemini kapsayan kültür ve turizm eylem planı çerçevesinde ürün çeşitliliği, pazarlama, yatırım, tanıtım ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını bütüncül bir şekilde ele almaktadır.</p>
Tokat İli Kültür ve Turizm Sektörel Eylem Planı	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı			2018	<p>Amaç: Tokat ilinin doğal, tarihi ve kültürel değerlerini koruyarak ve geliştirerek turizm potansiyelini artırmak; turizmi çeşitlendirmek, pazarlamak ve sürdürülebilir şekilde ekonomiye katkı sağlamaktır.</p> <p>Kapsam: Plan, 2018–2023 dönemi için Tokat il merkezi ve ilçelerindeki turizm ve kültür değerlerini envanterleyerek, 25 stratejik hedef ve 96 eylem çerçevesinde turizmi geliştirmeye yönelik yatırımlar, teşvikler, altyapı, tanıtım, eğitim ve işbirliği mekanizmalarını bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır.</p>
Doğu Karadeniz Projesi Eylem Planı	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı			2024	<p>Amaç: 2024-2028 DOKAP Eylem Planı, bölgenin ekonomik potansiyeli ve yapısal darboğazları dikkate alarak sürdürülebilir, kapsayıcı ve ulusal refaha katkı sağlayacak şekilde, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (2024-2028) ile uyumlu olarak hazırlanmıştır. Planın vizyonu, “sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde nitelikli tarım ve mavi ekonomiyle büyüyen, Yeşile Yolculuk odağında turizmin geliştiği bir DOKAP bölgesidir.</p> <p>Kapsam: DOKAP Eylem Planı, Amasya, Artvin, Bayburt, Çorum, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Tokat, Trabzon illerini içeren bölgeye özgü ve bölgesel kalkınmayı tetikleyici nitelikteki kamu yatırımları ve projeleri kapsar; özel sektör yatırımlarına da yön</p>

					gösterir. Plan çerçevesinde Öncelikli Dönüşüm Programları (ÖDÖP) ile tarım, sulama, mavi ekonomi ve turizm alanlarında gelir ve istihdam artırımı hedeflenmektedir. Yatırımlar, büyük ölçekli altyapıdan küçük ölçekli yerel projelere kadar üç eksenle yürütülecektir.
Doğu Karadeniz Turizm Master Planı	DOKAP Bölge Kalkınma İdaresi			2016	<p>Amaç: Doğu Karadeniz illerinde turizmi bütüncül şekilde planlamak ve mevcut master planların uygulanamaması sorununu aşmak amacıyla, valilikler ve Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinasyonunda bölgeyi kapsayan tek bir Turizm Master Planı hazırlanmıştır. Plan, bölge turizminin stratejik gelişimini desteklemeyi ve uygulamalarda bütünlük sağlamayı hedeflemektedir.</p> <p>Kapsam: 2007–2009 yıllarında Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon illerini kapsayan makro düzeyli plan hazırlanmış, detay çalışmalarda 1/100.000 ve 1/25.000 ölçekler de kullanılmıştır. Artvin, Bayburt ve Samsun illeri ayrı master planlara sahip olup, DOKAP uygulamaların uyumlu yürütülmesi için bu planlar entegrasyon çalışmalarıyla sekiz il için güncellenmiştir.</p>
Sürmene Kent Turizm Gelişim Planı ve Çalışmaları	Kırsal Master Planı ve Konsept	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı		2015	<p>Amaç: Çalışma, Trabzon İli Sürmene İlçesi'nin sosyo-ekonomik ve mekânsal gelişimine katkı sağlamak, yerel düzeyde geniş katılımı esas alarak ilçenin tarihi, kültürel ve doğal değerlerini ön plana çıkaracak eylem planlarına girdi oluşturmak ve yeni bir destinasyon merkezi ortaya koymaktır.</p> <p>Kapsam: Çalışma, Trabzon'un Sürmene İlçesi'nde sosyo-ekonomik ve mekânsal gelişimi destekleyecek analizlerin yapılmasını, yerel paydaşlardan geniş katılım yoluyla sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel verilerin toplanmasını kapsar. İlçenin tarihi, doğal ve beşeri değerlerinin tespit edilerek değerlendirilmesi, yerel öncelikler doğrultusunda eylem planlarının oluşturulması ve üst ölçekli kalkınma programlarıyla uyumlu karar süreçlerine katkı sağlanması temel çerçeveyi oluşturmaktadır.</p>

TR 82 Bölgesi Turizm Master Planı	Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı	2025	<p>Amaç: TR82 Bölgesi Turizm Master Planı, bölgenin turizm potansiyelini etkin ve sürdürülebilir şekilde değerlendirerek ekonomik ve kültürel kalkınmaya katkı sağlamak, kısa vadede somut kazanımlar elde etmek ve uzun vadede stratejik dönüşümü gerçekleştirmek amacıyla hazırlanmıştır.</p> <p>Kapsam: Plan, kamu kurumları, yerel yönetimler, sektör temsilcileri, STK'lar ve akademik çevrelerin katkılarıyla katılımcı bir süreçte geliştirilmiştir. Literatür taramaları, strateji belgeleri, uluslararası kıyaslama analizleri, saha çalışmaları ve paydaş görüşmeleri temel alınarak 48 öncelikli proje önerisi oluşturulmuştur. Bu kapsamda, uygulanabilir ve sahiplenilebilir projeler yoluyla bölgenin turizm vizyonuna katkı sağlayacak bütüncül bir yol haritası ortaya konmuştur.</p>
KOP Bölgesi Entegre Turizm Master Planı	KOP Bölge Kalkınma İdaresi	2018	<p>Amaç: Bu rapor, KOP Bölgesi'nin tamamında sürdürülebilir turizmi geliştirmek ve turizmi öncü sektör haline getirmek amacıyla hazırlanmış, önceki master planlarla entegrasyonu sağlayan bütünlük bir turizm planıdır.</p> <p>Kapsam: Raporun kapsamı, turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi, tanıtım ve pazarlama stratejileri, markalaşma ve eylem planlarını içermektedir.</p>
Ankara Kırsal Turizm Saha Araştırması	Ankara Kalkınma Ajansı	2018	<p>Amaç: Çalışma üç temel hedefe sahiptir: Ankara kent merkezindeki nüfusun kırsal turizm algı ve eğilimlerini belirlemek, kentlilerin AVM ziyaretlerinden beklentilerini tespit etmek ve kırsal turizm paydaşlarını bir araya getirerek Ankara'daki kırsal turizmin gelişim alanlarını saptamaktır.</p> <p>Kapsam: Araştırma, Ankara'nın 25 ilçesini kapsamakta, anketler özellikle merkez ilçeyi içeren 9 ilçede yürütülmüştür.</p>
Ankara İli Korunan Alanları Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü	2018	<p>Amaç: Çalışmanın amacı, Ankara ilinde ekoturizm ve alternatif turizm faaliyetlerinin uygulanmasını yönlendirecek kuralları, kriterleri ve maliyetleri belirleyerek, ziyaretçilere rehberlik edecek bir Tabiat Turizmi Uygulama Kılavuzu oluşturmaktır.</p> <p>Kapsam: Plan, Ankara'daki tabiat turizmine konu alanları ve faaliyetleri (tabiat yürüyüşü, bisiklet, dağcılık, fotosafari, tarih ve kültür rotaları) kapsamakta ve 2016-2019 yılları arasında</p>

						uygulanacak ekoturizm ve alternatif turizm faaliyetlerini içermektedir.
T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Eskişehir İlinin Turizm Kaynaklarının Mekânsal Analizi ve Pazarlama Stratejisi	2020				<p>Amaç: Çalışmanın amacı, Eskişehir ilinin turizm kaynaklarını mekânsal olarak belirlemek, potansiyel turizm pazarlarını değerlendirmek ve yerli-yabancı turistlerin seyahat eğilimlerini analiz ederek Eskişehir turizmi için etkili pazarlama stratejileri geliştirmektir.</p> <p>Kapsam: Araştırma, Eskişehir'in turizm kaynakları, temaları, turist profilleri ve seyahat eğilimleri ile ilgili beş bölüm üzerinden yürütülmüş olup, elde edilen veriler ışığında pazarlama stratejileri oluşturulmuştur.</p>
Hacılar Köylere Hizmet Birliği	Kaymakamlığı Erciyes Master Planı Etki Analizi Projesi Etki Analizi Raporu	2013				<p>Amaç: Çalışmanın amacı, 2006 yılında Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlatılan Erciyes Master Planı'nın Hacılar İlçesi üzerindeki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini analiz ederek, planın uygulanabilirliği ve etkilerinin değerlendirilmesine katkı sağlamaktır.</p> <p>Kapsam: Araştırma, Erciyes Master Planı çerçevesindeki proje faaliyetlerinin Hacılar İlçesi'ne olan etkilerini kapsamaktadır ve ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla etki analizi yapılmasını içermektedir.</p>
Konya Ovası Kalkınma Başkanlığı	Projesi Bölge İdaresi Planı	KOP Bölgesi Entegre Turizm Master Planı	2018			<p>Amaç: Çalışmanın amacı, KOP Bölgesi'ndeki tüm illerde turizm planlamasını bütünleştirerek, benzer yaklaşım ve içerikte, bölge genelini kapsayan Entegre Turizm Master Planı oluşturmak; turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi, tanıtım ve pazarlama stratejileri, markalaşma ve eylem planlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktır.</p> <p>Kapsam: Plan, KOP Bölgesi'ndeki 8 ilden daha önceki master plan kapsamında ele alınan Konya, Karaman, Aksaray ve Niğde ile yeni kapsamda yer alan Nevşehir, Kırşehir, Kırıkkale ve Yozgat illerini kapsamakta; teknik şartnamede belirtilen gereksinimlere uygun olarak turizm ürünleri, pazarlama stratejileri ve uygulama önerilerini içermektedir.</p>
T.C. Sivas Valiliği	Sivas İl Turizm Master Planı	2016				<p>Amaç: Sivas İl Turizm Master Planı'nın amacı, Sivas'ın kültürel, tarihi ve doğal zenginliklerini turizm sektörüne kazandırmak, mevcut</p>

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü					potansiyeli harekete geçirmek ve turizmin gelişimini sağlamak için vizyon ve misyon doğrultusunda yol haritası oluşturmaktır. Kapsam: Plan, Sivas İlinde turizme yönelik yapılacak faaliyetleri, stratejik yönlendirmeleri, yatırım ve harcama programlarını içermekte; öncelik, sorumluluk ve zamanlama çerçevesinde ayrıntılı bir nazım plan ortaya koymaktadır.
Isparta Burdur Mekânsal Turizm Strateji Planı	T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı	2021			Amaç: Isparta ve Burdur Mekânsal Turizm Strateji Planı'nın amacı, Batı Akdeniz Bölgesi'nin doğal, kültürel ve sosyal zenginliklerini sürdürülebilir turizm anlayışıyla koruyup geliştirmek; kitle turizminin oluşturduğu baskıları azaltarak turizmi iç bölgelere yaymak; kırsal kalkınmayı desteklemek ve bölge için ortak bir vizyon doğrultusunda stratejik eylemler geliştirmektir. Kapsam: Plan, 2021-2023 döneminde Isparta ve Burdur illerinde uygulanabilecek turizm faaliyetlerini kapsamaktadır. Bölgenin turizm varlıkları, güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri analiz edilmiş; ulusal, bölgesel ve yerel paydaşların iş birliğiyle sürdürülebilir turizm için stratejik yönlendirmeler ve eylem adımları belirlenmiştir.
Osmaniye İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı	Osmaniye Valiliği, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı	2012			Amaç: Osmaniye İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı'nın amacı, ilin kültürel, tarihi ve doğal değerlerini turizm potansiyeline dönüştürmek, turizm sektörünü sürdürülebilir bir şekilde geliştirmek ve Osmaniye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkı sağlamaktır. Kapsam: Plan, Osmaniye ilinde turizmin mevcut durumunu analiz ederek, öncelikli gelişim alanlarını, stratejik hedefleri ve uygulanacak eylemleri belirlemektedir. Turizm altyapısı, tanıtım ve pazarlama, ürün çeşitlendirme ve sürdürülebilirlik başlıkları çerçevesinde yol haritası ortaya koymaktadır.
Mutlu Yaşam Bölgesi Batı Akdeniz	Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı	2014			Amaç: Mutlu Yaşam Bölgesi Batı Akdeniz Bölge Planı'nın amacı, bölgenin ekonomik, sosyal ve çevresel potansiyelini sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda değerlendirerek istihdamı ve rekabet gücünü artırmak ve Türkiye'nin yaşam kalitesi en yüksek bölgesi olma vizyonuna ulaşmaktır. Kapsam: Plan, paydaşların katılımıyla hazırlanmış olup beş gelişme eksenine üzerine odaklanmaktadır: tarımda modernizasyon ve kırsal

kalkınma, turizmin çeşitlendirilmesi, sanayide rekabetçilik, ulaşım ve lojistik altyapısının geliştirilmesi ile yaşam kalitesi ve sürdürülebilir çevre.

1.2. Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, belirli bir olguya ilişkin gerçeğliğın, mevcut yazılı belgeler ve kaynakların incelenmesi yoluyla ortaya konulmasını amaçlayan bir yöntemdir (Yıldırım ve şimşek, 2013: 217). Bu çerçevede çalışma, Türkiye’de farklı kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanmış il ve bölgesel turizm master planlarının (TMP), Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tarafından geliştirilen Turizm Master Planları Hazırlama Kılavuzu ile yine UNWTO’nun yayımladığı National and Regional Tourism Planning: Methodologies and Case Studies (Ulusal ve Bölgesel Turizm Planlaması: Yöntemler ve Örnek Olaylar) adlı eserde belirtilen ölçütler doğrultusunda incelenmesini ve karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesini amaçlamaktadır.

1.2.1. Veri Kaynağı ve Çalışma Grubu

Araştırmanın veri kaynağını, Türkiye’de valiliklerin himayesinde ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin koordinasyonunda hazırlanan Turizm Master Planları (TMP) oluşturmaktadır. Bu kapsamda ulaşılabilen tüm TMP’ler araştırmaya dâhil edilmiştir. Türkiye’de hangi il veya bölgelerde daha önce TMP hazırlanmış olduğunu belirlemek ve söz konusu planlara ilişkin belge ile çıktılarına erişebilmek amacıyla, 81 ilin İl Kültür ve Turizm Müdürlükleriyle telefon, faks ve elektronik posta yoluyla iletişime geçilmiştir. 2025 yılı Temmuz ayında gerçekeştirilen görüşmeler sonucunda, Türkiye’nin yedi coğrafi bölgesine yönelik olarak farklı kurumlar tarafından hazırlanmış bölgesel turizm planlama belgeleri detaylı biçimde incelenmiştir. Marmara (11 il), Karadeniz (16 il), Ege (4 il), Akdeniz (4 il), Doğu Anadolu - DAB (14 il), Güneydoğu Anadolu - GAB (9 il) ve İç Anadolu (12 il) bölgelerinde yer alan toplam 70 il değerlendirmeye alınmıştır. Bu planların tamamına elektronik ortamda dijital kopya şeklinde erişilmiştir. Araştırmanın veri setini oluşturan TMP’lerin ait oldukları il ve bölgeler ile tamamlanma yıllarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Türkiye’de Tamamlanmış Turizm Master Planları

No	İl / Bölge Adı	Yıl
1.	Doğu Anadolu Projesi Ana Planı	2000
2.	İzmir Bölge Planı	2023
3.	Bartın İli Turizm Eylem Planı	2011
4.	Eskişehir İlinin Turizm Kaynaklarının Mekânsal Analizi ve Pazarlama Stratejisi	2020
5.	Sivas İl Turizm Master Planı	2016
6.	Zonguldak Turizm Master Planı	2015
7.	Doğu Karadeniz Turizm Master Planı (Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon)	2016

8.	GAP Bölgesi (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Şanlıurfa, Siirt, Şırnak)	2010
9.	Güney Ege (Aydın, Denizli, Muğla)	2011
10.	KOP Bölgesi (Aksaray, Karaman, Konya, Niğde)	2018
11.	Denizli İli Korunan Alanlar Tabiat Turizmi Master Planı	2020
12.	Kastamonu İl Turizm Eylem Planı	2017
13.	Çorum İli Doğa Turizmi Master Planı	2012
14.	Tokat İli Turizm Master Planı Yapılması ve Doğu Karadeniz Turizm Master Planına Entegre Edilmesi	2018
15.	Amasya İli Kültür ve Turizm Sektörel Eylem Planı	2018
16.	Samsun İli Kültür ve Turizm Sektörel Eylem Planı	2018
17.	Doğu Karadeniz Projesi Eylem Planı	2024
18.	Tokat İli Kültür ve Turizm Sektörel Eylem Planı	2018
19.	Sürmene Kent Kırsalı Turizm Gelişim Master Planı ve Konsept Çalışmaları	2015
20.	TR 82 Bölgesi Turizm Master Planı	2025
21.	Ankara Kırsal Turizm Saha Araştırması	2018
22.	Ankara İli Korunan Alanları Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı	2018
23.	Erciyes Master Planı Etki Analizi Projesi Etki Analizi Raporu	2013
24.	Isparta Burdur Mekânsal Turizm Strateji Planı	2021
25.	Osmaniye İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı	2012
26.	Mutlu Yaşam Bölgesi Batı Akdeniz	2014

İncelenen Turizm Master Planları (TMP), belirlenen referans kriterler doğrultusunda değerlendirilmiş ve aralarındaki farklılıklar ile eksiklikler ortaya konulmuştur. Bu karşılaştırmada, Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) yayınları arasında yer alan ve Inskeep (1994) tarafından kaleme alınan “Ulusal ve Bölgesel Turizm Planlaması: Metodolojiler ve Örnek Olaylar” adlı eser temel alınmıştır. Söz konusu kitabın “Turizm Planlama Metodolojileri” başlıklı ilk bölümünün eklerinde yer alan tablolar özellikle dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, aşağıdaki ekler incelenmiştir:

- Ek 1: Bir Turizm Planlama Projesinin Organizasyonu (Inskeep, 1994: 60-62)
- Ek 3: Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi (Inskeep, 1994: 63-66)
- Ek 4: Ulusal ya da Bölgesel Turizm Planının Temel Bileşenlerine Yönelik Kontrol Listesi (Inskeep, 1994: 66-71)

Söz konusu çizelgelerde yer alan; hazırlık ekibinin yapısı, destinasyonun fiziksel, sosyoekonomik ve kültürel taşıma kapasitesi, arz ve altyapı durumu, insan kaynağına ilişkin ölçütler ile geleceğe yönelik öngörüler gibi kriterler Türkiye’deki TMP’lerin içeriklerini değerlendirmede ölçüt olarak kullanılmıştır. Hazırlanan tablolarda, UNWTO tarafından önerilen kriterlere göre her bir plan incelenmiştir. Kriterlere ilişkin bilgilere yer verilmişse “(x)” işareti, değinilmemişse “(-)” işareti kullanılmıştır. Böylece, Türkiye’deki TMP’lerin

hazırlanma sürecinde uluslararası standartlara ne ölçüde uyum sağlandığı, planlarda hangi unsurların ortak ya da farklı olarak yer aldığı, kapsamlı bir bakış açısıyla karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur.

1.3. Türkiye’deki Turizm Master Planların Değerlendirilmesi

1.3.1. Karadeniz Bölgesi

Tablo 3. Karadeniz Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular

		Artvin	Rize	Trabzon	Giresun	Ordu	Samsun	Gümüşhane	Bayburt	Tokat	Amasya	Çorum	Kastamonu	Çankırı	Sinop	Zonguldak	Bartın	
Master hazırlanması için belirlenen süre	planının için	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						X
Master hazırlanması için belirlenen bütçe	planın için											X						
Master hazırlanmasında çalışacak kurumlar	planın	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X
Master uygulanması için belirlenen süre	planın için	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X						X
Planlamada yerel yetkililerin bilgilendirilmesi	çalışacak yetkililerin						X				X	X	X	X	X			

Mevcut Durum Analizi

Karadeniz; kıyı şeridi–dağ–orman ekosistemleri, yayla koridorları ve zengin kültürel mirasın birlikte şekillendirdiği çok kanallı bir turizm coğrafyasıdır. TR82 (Kastamonu–Çankırı–Sinop) Master Planı, bölge turizmini “konaklama, gastronomi, ulaşım, kültürel/doğal varlıklar, hizmetler ve pazarlama” bileşenlerinden oluşan turizm değer zinciri üzerinden okur; amaç, yıl boyu sürdürülebilirliği ve gelirin bölge ekonomisine entegrasyonunu güçlendirmektir.

Ulaşılabilirlikte; TR82’de Kastamonu (2013) ve Sinop (2008) havalimanlarının varlığı, Çankırı’nın Esenboğa’ya yakınlığı avantajdır; buna karşın Karadeniz’de denizyolu ve kıyı–iç havza bağlantılarının etkin kullanımı sınırlıdır ve iç alanlara erişilebilirliğin geliştirilmesi gereği vurgulanır.

Doğu Karadeniz’de (Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Samsun, Trabzon) 22.05.2015’te açılan Ordu–Giresun Havalimanı bölgesel akışa katkı sağlar; Trabzon Havalimanı kapasite baskısı olursa “bölgesel 4. havalimanı” opsiyonu plan hedefleriyle uyumlu görülür. Yeşil Yol(culuk) yaklaşımı, yaylaları birbirine bağlayan ağ ve pazarlama kararıyla bölge içi dolaşımı/deneyimi bütünleştiren ana omurgadır.

Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Belgeler ortak biçimde mevsimsellik, ürün/kıyı odaklı yoğunlaşma, tanıtım–markalaşma ve dijitalleşme eksikleri ile erişilebilirlik ve kurumsal eşgüdüm sorunlarını öne çıkarır. TR82; “darboğazların hesaplanması, mevsimsellik ve ziyaretçi akışı” gibi başlıklara analitik karşılık üretir ve üst ölçek planlarla uyumu kurar. Doğu Karadeniz’de en önemli dar boğazlardan biri, kıyı dışı iç kesimlere erişimdir; mevcut durumda turist akışı çoğunlukla sahil yolu ve az sayıda çekim noktasında (Ayder–Uzungöl–Sümela) yoğunlaşmaktadır. Çözüm yaklaşımları; Yeşil Yol ağının konfor, hız sınırı ve kesit standartlarıyla sahaya inmesi, altyapı tamamlandıktan sonra markalaşma–tanıtım–pazarlama projesiyle yönlendirme yapılmasıdır. İl ölçeğinde Samsun Eylem Planı; düşük doluluk (%35), kısa kalış, yabancı sayısının azlığı ve tanıtım/ürünleşme eksiklerini paydaş görüşmeleriyle teyit ederek hedef pazar, rota, eğitim ve hizmet kalitesi ekseninde eylem seti oluşturur. Batı Karadeniz’de Bartın Planı, veri/istatistik sürekliliği ve izleme–değerlendirme mekanizması ihtiyacını açıkça belirtir; düzenli ölçüm, üç ayda bir toplantı ve “İzleme-Değerlendirme-Yönlendirme” yönergesi önerir. Bu kurgu bölge geneli için uygulanabilir bir yönetim-izleme şablonu sunar.

Turizm Hedef ve Stratejileri

TR82 Master Planı; rekabet gücü ve sürdürülebilirliğin artırılması, tesislere geliş sayısı ve ortalama konaklama süresinin yükseltilmesi, turizm gelirinin artışı, turizmin bölge geneline yayılması, dijital entegrasyon ve stratejik mevsimsellik yönetimi gibi hedefleri sistematik biçimde sıralar. Plan; Karadeniz Sahil Yolu’nun sağladığı erişimi iç havzalara doğru genişleterek doğal/kültürel cazibe merkezlerine ulaşımı kolaylaştırma, üst ölçek planlarla uyum ve destinasyon yönetimi yaklaşımını birlikte ele alır.

Eylem düzeyinde Doğu Karadeniz tablosu, Kızılırmak Deltası (plan yenileme, markalaşma ve büyük ölçekli karşılama merkezi), Vezirköprü Turizm Merkezi (planlama–uygulama–markalaşma) ve mola merkezleri gibi adımları 2016–2023 dönemine yayarak “kısa/orta/uzun vade” mantığıyla somutlaştırır. Saha ölçeğinde koruma–kullanma dengesini yönetmek üzere, doğa turizminde taşıma kapasitesi, zonlama ve izleme planının temel metodolojik araçlarıdır.

Önerilen Projeler

Bölge-üstü proje temaları (planlara göre):

- Ulaşım–erişilebilirlik ve Yeşil Yol bütünlemesi: Yayla koridorlarında konfor/ hız sınırı/ kesit standartları; altyapı tamamlandıktan sonra markalaşma–tanıtım projesiyle güzergâhların yönlendirilmesi. (Öncülük: DOKAP)

- Doğa ve korunan alanlarda ziyaretçi yönetimi: “Korunan alanlarda turizm altyapısının ve ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesi” (TR82 proje havuzu).
- Kültür–miras odaklı ürünleşme: Sinop Tarihi Cezaevi’nin tematik değerlendirilmesi; Paşa Tabyaları, İnceburun Feneri, Mahmut Bey Camii ziyaretçi merkezi, Pompeiopolis, Devrekâni Mağaraları gibi seçilmiş odaklarda projeler.
- Dört mevsim/doğa–spor ve etkinlikler: Ilgaz Dağı ortak vizyonu (4 mevsim dağ turizmi, MICE altyapısı), Kuzey Anadolu Kültür Yolu, Yeşil Miras Parkurları, spor turizmi altyapısı, karavan parkları.
- Samsun ilinde plan-uygulama örnekleri: Kızılırmak Deltası (plan yenileme, markalaşma, büyük karşılama merkezi), Vezirköprü TM (plan–uygulama–üst yapılar–markalaşma), mola merkezleri; heliski potansiyel alanlarının uzman raporuyla değerlendirilmesi.

Paydaşlar

Bölgesel uygulamada DOKAP koordinasyonu; ulaşım ağı öncelikleri ile geceleme merkezleri planlamasında eşzamanlılık sağlama rolü öne çıkar. (Koordinasyon ve yatırım öncelikleri değişikliği yetkisi vurgulanmıştır.) Destinasyon Yönetim Organizasyonu (DMO) yaklaşımı TR82’de açık bir başlık olarak yer alır; kurumsal eşgüdüm ve sürdürülebilirlik çerçevesi önemsenir.

İzleme–Değerlendirme–Yönlendirme için il düzeyinde Turizm Danışma Kurulu benzeri düzenek, üç ayda bir ölçüm ve raporlama usulleriyle önerilir; kararların yazılı talimatla paydaşlara iletilmesi ve düzenli uyum takibi beklenir. İl projelerinde sorumluluk örnekleri: DKMP (Kızılırmak Deltası plan yenileme/markalaşma), Büyükşehir/Belediyeler (mola merkezleri, turizm merkezi uygulamaları), DOKAP (finansman/koordinasyon).

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Karadeniz’in planlı turizm gelişimi; (i) değer zinciri temelli rekabetçilik ve sürdürülebilirlik, (ii) mevsimsellik yönetimi ve yıl boyu deneyim/rota çeşitlendirmesi, (iii) erişilebilirlik ve Yeşil Yol ile iç havzaların turizm akışına katılması, (iv) dijitalleşme–markalaşma ve (v) kurumsal izleme–DMO omurgası üzerinde yükselir. TR82’nin stratejik hedef seti ve proje havuzu ile Doğu Karadeniz’in 2016–2023 takvimli eylem tabloları, uygulamayı sahaya indiren somut araçları sunmaktadır. Tokat’ın DOKAP alanına eklenmesiyle (entegrasyon notu) bölgesel ağ tamamlanmış; ulaşım ile ilgili öneriler güncellenirken “altyapı → markalaşma/tanıtım” sıralaması korunmuştur. Bu yaklaşım, 16 il için aynı başlık ve üslupla genişletilebilir ve il/alt-bölge sayılarına doğrudan işlenebilir.

1.3.2 Marmara Bölgesi

Tablo 4. Marmara Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular

	İstanbul	Kocaeli	Sakarya	Yalova	Bursa	Bilecik	Düzce	Bolu	Edirne	Kırklareli	Tekirdağ
Master planının hazırlanması için belirlenen süre		X	X	X				X	X	X	X
Master planın hazırlanması için belirlenen bütçe		X	X							X	
Master planın hazırlanmasında çalışacak kurumlar		X	X	X	X				X	X	X
Master planın uygulanması için belirlenen süre		X	X	X				X	X	X	X
Planlamada çalışacak yerel yetkililerin bilgilendirilmesi		X	X	X				X	X	X	X

Mevcut Durum Analizi

Marmara, Türkiye'nin en yoğun sanayi-lojistik ekseninin içinde yer alıyor ve bölgesel planlar turizm ile çevrenin denge içinde yönetilmesini vurguluyor. TR42 Doğu Marmara Bölge Planı (Kocaeli, Sakarya, Yalova dâhil) 2024-2028 döneminde dayanıklı, rekabetçi ve öğrenen bölge yaklaşımıyla turizm-kültür mirası, erişilebilirlik ve afet dayanıklılığını birlikte ele alıyor. Planın hazırlık sürecinin katılımcı yürütüldüğü; veri tabanı, anket ve paydaşlarla etkileşim adımlarının işletildiği belirtiliyor.

TR21 Trakya Bölge Planı (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ) da 2024-2028 döneminde yerel paydaşlarla vizyon çalışmaları yapıldığını ve mevcut durum analizinin kurum verileriyle güncellendiğini anlatıyor.

İl ölçeğinde, tabiat turizmi planları (Kocaeli, Sakarya, Kırklareli, Tekirdağ) doğa temelli çekicilikler, taşıma kapasitesi ve koruma-kullanma dengesini ayrıntılı işler; Tekirdağ planında güçlü/zayıf yönler ile fırsat-tehditler somut biçimde listelenmiştir.

Bursa için 2015 tarihli Sağlık Turizmi Master ve Eylem Planı, durum analizini ve sağlık turizminin alt bileşenlerini (kamusal/düzenleyici kurumlar, destekleyici sektörler) başlıklandırır.

Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Trakya tarafında sürdürülebilirlik ilkeleri, çevre kalitesi ve kaynak yönetimi temel eksenlerdir; planın dört stratejik öncelik ve çok sayıda hedef-tedbirle ilerlemesi, sorunlara (çevre, sektör çeşitliliği, rekabetçilik) yapısal yanıt üretmeyi amaçlar. Doğu Marmara'da afet riski (deprem, su baskını vb.) ve hızlı kentleşme ile kullanım baskıları öne çıkar; plan, erişilebilirlik, akıllı şehir uygulamaları ve kültürel mirasın korunmasını birlikte ele alır.

İl planlarında görülen tehditler arasında yerel kapasite eksiklikleri, alanlarda tahrip edici talepler ve dış yatırımcı baskısı gibi unsurlar sayılır; çözüm olarak kalkınma ajansı destekleri, toplum-temelli yaklaşım ve kurumlar arası koordinasyon öne çıkar.

Turizm Hedef ve Stratejileri

TR42 planı; stratejik öncelik-hedef-tedbir setleri ve proje örnekleriyle, turizmde sürdürülebilirlik ve erişilebilirliği içeren bir çerçeve sunar. TR21 planı; tarım-sanayi ile birlikte turizmde rekabetçiliğin artırılmasını, çevresel sürdürülebilirlik ilkeleriyle ilişkilendirir. İl planlarında ise (Kocaeli, Sakarya, Kırklareli, Tekirdağ) koruma-kullanma dengesi, destinasyon yönetimi ve pazar çeşitlenmesi stratejik başlıklardır.

Önerilen Projeler

Trakya Turizm Master Planı; Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ için çalıştay çıktıları ve “önerilen projeler” listesini üretir; ayrıca geniş paydaş anketleri ve odak gruplar ile somut proje fikirleri derler.

TR42 planı; kamu-özel uygulamaları için örnek projelere yer vererek bölge turizmini destekleyen müdahale alanlarını somutlaştırır. İl planlarında “seçkin/yüksek değer alanlar”a (ör. Tekirdağ’da Kartaltepe ve Çamlıkoy) dönük ürün-aktivite, yönetim ve izleme önerileri detaylandırılmıştır.

Paydaşlar

TR42 hazırlığında 86 kurumdan veri toplanması, çevrim-içi vizyon anketi ve geniş katılımçılık vurgulanır (MARKA koordinasyonu). TR21 hazırlığında; kaymakamlıklar, belediyeler, TSO/TB gibi çok sayıda yerel aktörle görüşmeler ve her ilde vizyon çalıştayları yapılmıştır. İl planlarında (Tekirdağ) “İlgi grupları/paydaşlar” ve yerel organizasyon başlıkları; Kocaeli ve Kırklareli planlarında ise “tüm ilgi gruplarının desteği” ve ayrıntılı görev-sorumluluk çerçevesi açıkça yer alır. Bursa Sağlık Turizmi Planı’nda çalışma ekibi ve kamusal/düzenleyici kurumlar listelenir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Marmara’da turizm planlaması; güçlü sanayi-lojistik altyapı ve yoğun nüfusun yarattığı baskıları dikkate alarak, sürdürülebilirlik odaklı, paydaş katılımı yüksek ve proje-temelli bir hat izliyor. Bölge planları dönemsel (2024-2028) hedef ve tedbirlerle yön verirken, il planları doğa temelli çekicilikleri yönetmek ve ürün çeşitlendirmek için ayrıntılı analiz-eylem çerçevesi sunuyor. Bu çerçevenin ortak paydası; katılımçılık, veriyle karar alma ve izleme-değerlendirme kültürünün kurumsallaştırılmasıdır.

1.3.3. Ege Bölgesi

Tablo 5. Ege Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular

	İzmir	Aydın	Muğla	Denizli
Master planının hazırlanması için belirlenen süre	X	X	X	X
Master planın hazırlanması için belirlenen bütçe				
Master planın hazırlanmasında çalışacak kurumlar	X	X	X	X
Master planın uygulanması için belirlenen süre	X	X	X	X
Planlamada çalışacak yerel yetkililerin bilgilendirilmesi				

Mevcut Durum Analizi

Ege Bölgesi, Türkiye'nin batısında yer almakta; coğrafi, tarihi ve kültürel özellikleri ile dikkat çekmektedir. Bölgenin coğrafi konumu, bölgeyi turizm açısından cazip bir destinasyon haline getirmektedir. Antik dönemden bu yana farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Ege bölgesi, Karya, İyonya, Sparta ve Osmanlı gibi birçok uygarlığın izlerini taşımaktadır. Bölge, 1.250 kilometreyi aşan kıyı şeridi, tarihi eserleri, antik kentleri ve doğal güzellikleri ile yalnızca Türkiye'nin değil, dünyanın da önemli turizm destinasyonları arasında yer almaktadır. Bu özellikler, bölgenin turizmde yüksek bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bölgedeki turizm stratejileri, turizm sezonunun dört mevsime yayılmasını, alternatif turizm türlerinin geliştirilmesini ve sürdürülebilir bir yaklaşımın benimsenmesini hedeflemektedir. Ege, geleneksel deniz-kum-güneş turizminin yanı sıra kültür, sağlık, termal, yat, kongre ve doğa turizmi gibi birçok alternatif turizm türüne olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte, turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerinin dengelenmesi amacıyla, altyapı eksikliklerinin giderilmesi, çevrenin korunması ve turizm politikalarının sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yönetilmesi gerekmektedir. Bölgenin stratejik konumu ve sahip olduğu zenginlikler, ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini daha verimli hale getirme gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yerel halkın da turizm süreçlerine entegre edilmesi ve sektörde nitelikli iş gücünün artırılması, Ege Bölgesi'nin turizmdeki rekabetçi gücünü artırmak için stratejik önem taşımaktadır.

Ege Bölgesi, Türkiye'nin turizm potansiyeli açısından en önemli bölgelerinden bir tanesi olup, zengin doğal, kültürel ve tarihi mirası ile dikkat çekmektedir. Bölge, coğrafi konumu ve iklim özellikleri sayesinde farklı turizm türlerine ev sahipliği yapmaktadır. Ege Bölgesi'nin sahip olduğu ekolojik ve kültürel zenginlikler, bölgedeki turizm çeşitliliğini artırır iken, aynı zamanda

çevresel ve altyapısal sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Bölgedeki doğal alanlar, sulak alanlar, milli parklar ve tabiat parkları, turizm açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Bununla birlikte, bu alanlar çevresel koruma ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda dikkatle yönetilmesi gereken yerler arasındadır. Ege Bölgesi'nde yer alan Denizli, coğrafi konumu itibariyle Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgeleri arasında bir geçiş noktasıdır. Bu durum, ilin ekolojik ve kültürel çeşitliliğini artırarak turizm açısından önemli bir doğal ve kültürel varlık sunmaktadır. Honaz Dağı Milli Parkı ve Akdağ Tabiat Parkı gibi biyolojik çeşitlilik açısından zengin alanlar, endemik bitki türleri ve yaban hayatı ile dikkat çekmektedir. Honaz Dağı, Ege Bölgesi'nin en yüksek noktası olup, bilimsel araştırmalar için de önemli fırsatlar sunmaktadır. Aynı şekilde, Işıklı Gölü gibi sulak alanlar, kuş gözlemciliği ve ekoturizm açısından değer taşımaktadır. Ancak, bölgede çevresel baskılar, aşırı otlatma ve insan kaynaklı tahribat gibi sorunlar doğal alanların korunmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, Pamukkale gibi UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan alanların taşıma kapasitesine uygun şekilde yönetilmesi ve sürdürülebilir turizm ilkelerinin uygulanması kritik bir ihtiyaçtır. Ege Bölgesi'nin turizmdeki bir diğer önemli merkezi İzmir'dir. Şehir, 8.500 yıllık tarihi ve kültürel birikimiyle, antik dönemden günümüze kadar pek çok uygarlığın izlerini taşımaktadır. Efes ve Bergama gibi UNESCO Dünya Mirası alanlarına sahip olan İzmir, kültür ve tarih turizmi açısından uluslararası bir destinasyon konumundadır. Bunun yanı sıra İzmir, gastronomi, doğa, eko-turizm, kıyı turizmi ve sağlık turizmi gibi çeşitli alanlarda da cazibe merkezi olma potansiyeline sahiptir. Ancak, şehirde turizm altyapısının yetersizliği, dijitalleşme eksiklikleri ve ulaşım sorunları önemli kısıtlamalar yaratmaktadır. Özellikle konaklama kapasitesinin artırılması ve destinasyon yönetiminde daha etkin stratejilerin uygulanması gerekmektedir. İzmir'in sahip olduğu güçlü yönler, kentin uluslararası turizmdeki rekabet gücünü artırmak için büyük bir fırsat sunmaktadır. Ege Bölgesi'nin kültürel mirası açısından önemli bir diğer ili Aydın'dır. Aydın, özellikle Afrodias ve Milet gibi antik kentlerle kültür turizmi açısından dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, turizm faaliyetleri genellikle yaz sezonu ile sınırlı kalmakta ve turistlerin ortalama kalış süreleri kısa olmaktadır. Bu durum, Aydın'ın turizm potansiyelinin tam anlamıyla değerlendirilememesine neden olmaktadır. Turizmin dört mevsime yayılması ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi, bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak stratejik adımlar arasında yer almaktadır. Ege Bölgesi'nin deniz-kum-güneş turizmiyle öne çıkan ili Muğla, uluslararası ölçekte bir marka haline gelmiştir. Bodrum, Marmaris ve Fethiye gibi popüler destinasyonlar, bölgenin turizm gelirlerinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, Köyceğiz-Dalyan gibi özel çevre koruma bölgeleri, ekoturizm ve doğa turizmi açısından da değerlidir. Ancak, popüler destinasyonlarda

aşırı turizm baskısı, bölgenin sürdürülebilir turizm hedeflerini zorlaştırmaktadır. Daha az bilinen destinasyonların tanıtımına yönelik yatırımlar yapılması, Muğla'nın turizmdeki dengesini korumak açısından önemli bir stratejidir. Ege Bölgesi genelinde, turizm sektöründeki temel sorunlar arasında altyapı eksiklikleri, çevresel sorunlar, turizm sezonunun yalnızca yaz aylarıyla sınırlı kalması ve tanıtım eksiklikleri öne çıkmaktadır. Bölgenin turizmdeki rekabet gücünü artırmak ve sürdürülebilir bir turizm modeli oluşturmak için altyapı yatırımlarının iyileştirilmesi, turizmin dört mevsime yayılması ve alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çevresel koruma stratejilerinin güçlendirilmesi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının yaygınlaştırılması, bölgenin doğal ve kültürel mirasının korunması açısından kritik bir öneme sahiptir. Ege Bölgesi'nin sahip olduğu zenginlikler, bu sorunların çözümüyle birlikte Türkiye'nin turizm sektöründe daha büyük bir yere sahip olmasını sağlayacaktır.

İncelenen üç master planı; ölçek, amaç ve yöntem bakımından belirgin biçimde farklılaşmaktadır. Öte yandan mekânsal kesişimler ve politika düzeyinde birbirleri ile örtüşükleri görülmektedir. İzmir Bölge Planı (2024-2028), yeşil dönüşüm ve mavi büyüme ekseninde kurgulanmış, çok sektörlü ve veri yoğun bir üst ölçek bölgesel kalkınma stratejisidir. Bu çerçevede kıyı ve deniz sistemleri "mavi ekonomi" başlığıyla, denizel rekreasyon ve ekolojik turizm; limanlar, lojistik merkezler ve denizüstü rüzgâr gibi yükselen enerji temalarıyla birlikte ele alınır. Planın mekânsal yaklaşımı kent-bölge ölçeğinde çok merkezli gelişme, liman-lojistik kümelenmelerinin güçlendirilmesi, demiryolu bağlantıları, Kemalpaşa ve Torbalı gibi alt odaklar ile kıyı şeridi boyunca denizel faaliyetlerin çevresel eşiklerle uyumlandırılması gibi somut düzenlemelere dayanır. Katılımcılık bakımından ilçe çalıştayları, paydaş anketleri ve tematik oturumlarla kurumsal sahiplenme ve yerel bağlam güçlendirilmiştir.

Güney Ege Bölgesi Turizm Strateji Belgesi (2012) ise sektörel odaklı, ürün ve destinasyon geliştirme mantığıyla yapılandırılmıştır. Deniz-kum-güneş ağırlıklı kıyı kesimleri ile iç kesimlerin; kültür, termal, doğa ve gastronomi eksenlerinin envanterini çıkarmaktadır. Belge UNESCO alanları, antik kentler, milli ve tabiat parkları, sulak alanlar ve kıyı markaları üzerinden bölgesel turizm coğrafyasını tanımlamaktadır. Talep yapısı (kalış süreleri, mevsimsellik, milliyet kompozisyonu), arz kapasitesi (tesis ve yatak, ikinci konutlar), erişilebilirlik ve tanıtım-dijitalleşme gibi işlevsel bileşenler yanında, yerel istihdam ve beceri setlerini de turizm değer zinciriyle ilişkilendirmektedir. Stratejinin analitik çerçevesi ekonomik rekabetçilik ve ürün çeşitlendirmeyi öncelemekle birlikte, taşıma kapasitesi, mavi bayrak ve atık su yönetimi gibi çevresel standartları tamamlayıcı ilkeler olarak belirlemiştir.

Denizli İli Tabiat Turizmi Master Planı (2020-2023), il düzeyinde doğa turizmi potansiyelini ortaya koymayı amaçlayan, kaynak temelli ve ekosistem odaklı bir çalışmadır. Plan, koruma–kullanma dengesi çerçevesinde hazırlanmış olup, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, yaban hayatı koruma alanları, sulak alanlar ve mesire yerlerini kapsamaktadır. Bu alanlarda flora-fauna çeşitliliği, habitat bütünlüğü ve ekolojik hassasiyet düzeyleri biyofiziksel analizlerle belirlenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda işlevsel kullanım alanları tanımlanmış ve alan bazlı yönetim planlarına dönüştürülmüştür. Planın temel bileşenlerini ziyaretçi profilleri, rota ve deneyim tasarımları, yorumlama ve rehberlik standartları, izleme göstergeleri ve taşıma kapasitesi analizleri oluşturmaktadır. Pamukkale–Hierapolis–Laodikeia kültür ve termal turizm eksenini, Honaz Dağı, Işıklı Gölü ve yaylalar gibi doğal odaklar, turizm faaliyetleriyle bütünleştirilirken, ekolojik eşikler ve alan yönetim araçları sürecin yönlendirici unsurları olarak ele alınmıştır.

İncelenen üç belgenin ortak noktası kıyı ve iç havzaların bütüncül bir biçimde ele alınmasıdır. Ancak odak noktaları farklıdır. İzmir Bölge Planı makro düzeyde yeşil ve mavi dönüşümün ekonomik, mekânsal ve kurumsal mimarisini kurarken, Güney Ege Bölgesi Turizm Strateji Belgesi destinasyon ve ürün karmaşasının rekabetçi yapılandırılmasını, Denizli İli Tabiat Turizmi Master Planı ise korunan alanlarda saha ölçeğinde ziyaretçi yönetimi ve ekolojik bütünlüğün korunmasını ayrıntılandırmaktadır. Yöntemsel olarak İzmir Bölge Planı güçlü bir mekânsal analitik seti (kent-bölge, lojistik koridorlar, liman kümeleri, demografik projeksiyonlar) ve program-portföy tasarımıyla; Güney Ege Turizm Stratejisi pazar-ürün uyumu ve destinasyon markalama araçlarıyla; Denizli Tabiat Turizmi Master Planı ise alan belirleme, hassasiyet analizi, izleme ve saha operasyon standartlarıyla diğerlerinden ayrılmaktadır.

Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Ege Bölgesi, Türkiye'nin turizm potansiyeli en yüksek bölgelerinden biri olmasına rağmen, bazı yapısal ve çevresel sorunlar nedeniyle bu potansiyel tam anlamıyla değerlendirilememektedir. Bölgenin turizmdeki gelişimini etkileyen temel engeller arasında kent estetiği ile ilgili sorunlar, destinasyon yönetiminde kurumlar arası koordinasyon eksikliği, ulaşım ve altyapı yetersizlikleri öne çıkmaktadır. Özellikle doğal ve kültürel değerlerin yeterince tanıtılmaması, dijitalleşme eksikliği ve turizm ürünlerinin sınırlı çeşitliliği, bölgenin turizmdeki rekabet gücünü azaltan önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, kıyı bölgelerinde turizmin büyük ölçüde sezonluk olarak yoğunlaşması, turizmi 12 aya yayma hedefini zorlaştırmaktadır. Uluslararası doğrudan uçuşların sınırlı olması, kruvaziyer

turizmindeki gerilemeler ve bölge içi ulaşım sorunları da bölgedeki turizm hareketliliğini kısıtlamaktadır.

Çevresel açıdan bakıldığında, bölgedeki korunan alanlar üzerinde yoğun bir baskı olduğu görülmektedir. Özellikle korunan alanların düzensiz kullanım pratikleri, kontrolsüz otlatma, plansız ekoturizm faaliyetleri ve yangın riski gibi tehditler, doğal yaşam alanlarının bozulmasına ve biyolojik çeşitliliğin zarar görmesine neden olmaktadır. Endemik bitki türleri ve eşsiz ekosistemler, bu tehditler karşısında risk altına girmektedir. Ayrıca, çevre kirliliği, plansız kentleşme ve kontrolsüz turizm faaliyetleri, bölgenin doğal ve kültürel mirasını tehdit eden diğer önemli faktörlerden bazılarıdır. Bu durum, koruma-kullanma dengesi ilkesinin etkin bir şekilde uygulanmasını ve turizm politikalarının çevresel sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde şekillendirilmesini gerektirmektedir.

Altyapı ve erişilebilirlik eksiklikleri, bölgenin turizm potansiyelini sınırlayan diğer bir önemli sorundur. Korunan alanlara ulaşımı sağlayan yolların kötü durumda olması, su, elektrik ve kanalizasyon gibi temel altyapı hizmetlerindeki yetersizlikler, turistlerin bölgeye erişimini ve bölgedeki yatırımları olumsuz etkilemektedir. Ayrıca, ulaşım ve altyapı sorunlarının yanı sıra dijitalleşme eksiklikleri, bölgenin uluslararası pazarlarda tanıtımı ve turistler için cazip hale getirilmesi konusunda önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu durum, turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve bölgenin dijital platformlarda daha etkili bir şekilde temsil edilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır.

Sosyo-kültürel açıdan değerlendirildiğinde, yerel halkın çevre bilinci ve turizme yönelik farkındalık düzeyinin düşük olması, sürdürülebilir turizm gelişimini olumsuz etkilemektedir. Geleneksel geçim kaynaklarından turizme geçiş sürecinde yaşanan uyum sorunları ve kırsal alanlardan kentlere göç, yerel kültürel değerlerin kaybolmasına neden olmaktadır. Bu durum, bölgenin turizm potansiyelinin korunması ve geliştirilmesi için yerel halkın turizm süreçlerine katılımının sağlanması ve bu alanda farkındalık artırıcı çalışmaların yapılması gerektiğini göstermektedir.

Bölgedeki sorunların çözümüne yönelik olarak sürdürülebilir turizm stratejilerinin geliştirilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Kent estetiğinin iyileştirilmesi, tarihi bölgelerin restorasyonu, doğal alanların korunması ve turizme entegre edilmesi, bölgenin turizm değerini artıracak temel adımlardır. Ayrıca, ulaşım ve altyapı sorunlarının çözülmesi, uluslararası direkt uçuşların artırılması, kruvaziyer turizminin yeniden canlandırılması ve dijitalleşme eksikliğinin giderilmesi için stratejik projelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi, gastronomi, doğa ve kırsal turizm gibi alanlarda yeni rotaların oluşturulması

ve turizmi dört mevsime yayacak planların geliştirilmesi, bölgenin turizmdeki sürdürülebilir büyümesini destekleyecektir. Bunun yanı sıra, çevresel denetimlerin sıkılaştırılması, turizm faaliyetlerinin taşıma kapasitesi sınırları içinde yürütülmesi ve yerel halkın bu süreçlere aktif katılımının sağlanması, bölgenin doğal ve kültürel mirasının korunması açısından kritik bir öneme sahiptir.

Ege Bölgesi'nin sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihi zenginlikler, bu sorunların çözümü ve önerilen stratejilerin uygulanmasıyla birlikte, bölgenin uluslararası turizmdeki rekabet gücünü artıracak ve sürdürülebilir bir turizm modeline öncülük etmesini sağlayacağı hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, altyapı geliştirme, çevre koruma, dijitalleşme ve tanıtım faaliyetlerine yönelik yapılacak yatırımlar, bölgenin ekonomik kalkınmasına da önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Bölgesel sorunlar ve çözüm önerileri üç plan ölçeğine ele alınmıştır. İzmir Bölge Planı düzeyinde başat sorunlar doğal kaynaklar üzerindeki baskı, su kıtlığı ve kirlilik, atık yönetimindeki verimsizlik, enerji ve hammadde bağımlılığı, liman ve lojistikte kapasite/erişilebilirlik darboğazları, kıyı alanlarında birikmiş mekânsal sorunlar, demiryolu entegrasyonunun yetersizliği, afetlere karşı kırılabilir yapı stoku, konut erişilebilirliği ve hızlanan yaşlanma dinamikleri olarak belirlenmiştir. Plan, bunlara yeşil dönüşüm ve mavi büyüme temelli bir çözüm sunmaktadır.

Güney Ege Bölgesi Turizm Strateji Belgesinde bölgenin turizm gelişimini sınırlayan temel sorunlar; mevsimsellik ve kıyı bölgelerinde aşırı yoğunlaşma, ikinci konutların atıl kapasite oluşturması, kısa konaklama süreleri, destinasyon yönetimi eksiklikleri, dijital tanıtım ve markalaşmadaki yetersizlikler, nitelikli işgücü açığı ve çevresel baskıların etkin şekilde yönetilememesi olarak tanımlanmaktadır. Bu sorunlara karşılık geliştirilen stratejiler ise şu başlıklarda toplanmaktadır: Turizm ürünlerinde ve sezonlarda çeşitliliğin artırılması; kültür, termal, doğa, spor ve gastronomi odaklarının bütüncül paketler halinde sunulması; dijital platformların etkin kullanımı ve hedef pazarlara yönelik tanıtım faaliyetleri; üst ölçekli mekânsal planlarla uyumlu yeni destinasyon kümelerinin geliştirilmesi; çevresel sürdürülebilirliği destekleyen mavi bayrak uygulamaları, atıksu arıtma sistemleri ve taşıma kapasitesi analizlerinin yaygınlaştırılması; erişilebilirlik ve kentsel estetik yatırımlarının artırılması; yerel istihdamı ve hizmet kalitesini güçlendirmeye yönelik eğitim programlarının uygulanması; yerel halkın karar süreçlerine katılımı yoluyla sosyo-kültürel sürdürülebilirliğin desteklenmesi olarak sıralanabilir. Bu çerçevede, bölgenin turizm gelişiminde rekabetçilik ile sürdürülebilirlik boyutları birbirini tamamlayan iki temel eksen olarak ele alınmaktadır.

Denizli Tabiat Turizmi Master Planı'nda ise sorunlar alan yönetimi ve ekolojik hassasiyetler çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu plandaki sorunlar; düzensiz kullanım, patika ve habitat tahribatı, yangın riski, av baskısı ve kaçak faaliyetler, sulak alan kirliliği, atık yönetimi yetersizliği, yönlendirme altyapısının zayıflığı, ziyaretçi yönetimi ve taşıma kapasitesi uygulamalarının eksikliği, kurumlar arası yetki çakışmaları ve veri/izleme açığıdır. Planın çözüm önerileri, koruma-kullanma dengesinin saha ölçeğinde uygulanmasına odaklanmaktadır. Bu doğrultuda; hassasiyet temelli zonlama ve erişim kısıtlamaları, çevresel tasarım ilkelerine uygun rota, seyir noktası ve ziyaretçi merkezleri, kota ve rezervasyon sistemlerinin hayata geçirilmesi, yangın ve acil durum planlarının hazırlanması öne çıkmaktadır. Ayrıca bilimsel temelli yaban hayatı yönetimi, rehberlik ve ekoturizm işletmeleri için eğitim ve sertifikasyon programları, göstergeler aracılığıyla düzenli biyofiziksel ve sosyoekonomik izleme, ziyaretçi ödemeleri ve ekosistem hizmetlerine dayalı sürdürülebilir finansman mekanizmaları planın temel araçları arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, Denizli'nin kültür ve termal turizm eksenine bütünleşen fakat kitle turizminden ayrılan bir pazarlama yaklaşımı da önerilmektedir. Bu sayede bölgedeki doğal alanların korunması ile turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği arasında denge kurulması hedeflenmektedir.

Üç plan birlikte ele alındığında, kıyı alanları ile korunan alanlar arasındaki gerilimlerin azaltılmasında yönetişimsel ve mekânsal köprülerin önem taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda, denizel rekreasyon ve ekoturizm faaliyetlerinin, İzmir Bölge Planı'nda öne çıkan mavi ekonomi hedefleriyle uyumlu biçimde; korunan alan planlarında öngörülen zonlama ve taşıma kapasitesi ilkeleri dikkate alınarak tasarlanması gerekmektedir. Ayrıca, liman, lojistik ve enerji yatırımlarına ilişkin kümülatif etki analizleri ile denizel mekânsal planlama araçlarının kurumsallaştırılması, sürdürülebilirlik açısından kritik bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Diğer taraftan, Güney Ege Bölgesi Turizm Strateji Belgesi'nde vurgulanan destinasyon yönetimi örgütlenmeleri ile Denizli Tabiat Turizmi Master Planı'nda öngörülen kümelenme ve veri izleme altyapısının geliştirilmesi ilgili bölgelere katkı sağlayacaktır.

Turizm Hedef ve Stratejileri

Ege Bölgesi'nin turizm hedef ve stratejileri, bölgenin doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerini koruyarak sürdürülebilir bir şekilde değerlendirmeyi ve turizmi dört mevsime yaymayı amaçlamaktadır. Bölgenin UNESCO Dünya Mirası alanları, antik kentleri, milli parkları ve sulak alanları gibi değerleri ön plana çıkarılırken, koruma-kullanma dengesi gözetilerek altyapı geliştirme ve çevresel koruma çalışmaları yürütülmektedir. Alternatif turizm türlerinin teşvik edilmesi, gastronomi, doğa, sağlık ve kırsal turizm gibi alanlarda yeni rotaların oluşturulması,

turizm ürünlerini çeşitlendirme hedefinin bir parçasıdır. Bölgenin uluslararası turizmdeki rekabet gücünü artırmak için dijitalleşme ve tanıtım faaliyetleri önceliklendirilmiştir. "Visit İzmir" gibi dijital platformlar, destinasyonların daha geniş kitlelere tanıtılmasını sağlarken, uluslararası direkt uçuşların artırılması ve kruvaziyer turizminin yeniden canlandırılması, bölgenin ulaşılabilirliğini geliştirmek için planlanan önemli adımlardır. Ayrıca, kıyı bölgelerinde yoğunlaşan turizm faaliyetlerini diğer mevsimlere yaymak ve bölgenin doğal kaynaklarını koruyarak sürdürülebilir turizm modelleri oluşturmak hedeflenmektedir. Yerel halkın turizm süreçlerine aktif katılımını sağlamak ve turizm sektöründe nitelikli iş gücünü geliştirmek de önemli stratejiler arasındadır. Çevre bilincinin artırılması, eğitim programlarıyla hizmet kalitesinin yükseltilmesi ve yerel değerlerin korunması, turizmin bölge kalkınmasına sürdürülebilir bir katkı sunmasını desteklemektedir. Bu stratejilerin uygulanması, Ege Bölgesi'nin uluslararası turizmdeki konumunu güçlendirecek ve bölgenin ekonomik potansiyelini artıracaktır.

Önerilen Projeler

Ege Bölgesi ile ilgili hazırlanan turizm master planlarında yer alan projeler, bölgenin doğal, kültürel ve tarihi zenginliklerini koruyarak sürdürülebilir bir şekilde değerlendirmeyi ve turizmi çeşitlendirmeyi hedeflemektedir. Bu projeler, bölgenin turizm potansiyelini artırmak ve uluslararası rekabet gücünü güçlendirmek amacıyla çeşitli başlıklar altında toplanabilir.

- **Altyapı ve Erişim Geliştirme Projeleri:** Bölgedeki turistik alanlara ulaşımı kolaylaştırmak için yolların iyileştirilmesi, havaalanlarının uluslararası uçuşlara uygun hale getirilmesi ve deniz ulaşım ağlarının geliştirilmesi planlanmaktadır. Ayrıca, turistik merkezlerde kanalizasyon, elektrik ve arıtma gibi temel altyapı sorunlarının çözülmesi ve şehir merkezlerinin estetik düzenlemelerle turistik çekim merkezi haline getirilmesi hedeflenmektedir.
- **Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Ürün Geliştirme Projeleri:** Gastronomi, doğa, kırsal, sağlık ve spor turizmi gibi alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi için yeni rotalar ve tematik projeler oluşturulmaktadır. Örneğin, yürüyüş ve bisiklet rotalarının düzenlenmesi, termal ve sağlık turizmi merkezlerinin kurulması, kuş gözlem kuleleri ve kamp alanlarının oluşturulması gibi projeler bu kapsamda yer almaktadır. Ayrıca, antik kentlerin restorasyonu, tematik müzelerin oluşturulması ve yöresel ürünlerin tanıtımı gibi kültür turizmini destekleyen çalışmalar da planlanmıştır.
- **Tanıtım, Dijitalleşme ve Markalaşma Projeleri:** Bölgenin ulusal ve uluslararası tanıtımını artırmak için dijital platformlar ve mobil uygulamalar geliştirilmekte,

uluslararası fuar ve etkinliklere katılım sağlanmaktadır. "Visit İzmir" gibi dijital altyapılar, bölgenin turistik değerlerini daha geniş kitlelere ulaştırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, belirli bölgelerin tematik marka kentler olarak öne çıkarılması, hediyelik eşya üretimi ve uluslararası pazarlama faaliyetleriyle bölgenin markalaşması amaçlanmaktadır.

- **Çevresel Koruma ve Sürdürülebilirlik Projeleri:** Korunan alanlarda çevresel baskıları azaltmak ve biyolojik çeşitliliği korumak için taşıma kapasitesinin belirlenmesi, yangın riskine karşı önlemler alınması ve çevre bilincinin artırılması planlanmaktadır. Deniz kirliliğini önleyici projeler, doğal alanların altyapısının iyileştirilmesi ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının yaygınlaştırılması bu kapsamda yer almaktadır.
- **Eğitim ve İstihdam Projeleri:** Turizm sektöründe nitelikli iş gücünü artırmak için mesleki eğitim programları, yabancı dil kursları ve staj olanakları sunulmaktadır. Ayrıca, yerel halkın turizm süreçlerine katılımını sağlamak ve dezavantajlı grupların istihdamını desteklemek için çeşitli teşvikler ve farkındalık artırıcı çalışmalar yapılmaktadır.

Paydaşlar

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Güney Ege Kalkınma Ajansı, İzmir Vakfı, İzmir Kalkınma Ajansı, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) ve bölge üniversiteleri Ege Bölgesi'nin turizm master planlarının hazırlanmasında rol almıştır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Ege Bölgesi, Türkiye'nin en zengin turizm potansiyeline sahip bölgelerinden bir tanesi olarak; doğası, tarihi ve kültürel değerleriyle ulusal ve de uluslararası turizmde önemli bir bilinirliğe sahiptir. Bölge, kıyı turizminden termal turizme, doğa turizminden gastronomiye kadar farklı turizm türlerine ev sahipliği yaparken, UNESCO Dünya Mirası alanları, antik kentler, milli parklar ve sulak alanlar gibi eşsiz varlıklarıyla dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, bölgenin turizm potansiyelini tam anlamıyla değerlendirilebilmesi için altyapı eksiklikleri, çevresel baskılar, tanıtım yetersizlikleri ve turizmin mevsimsel yoğunluk gibi sorunların çözümüne yönelik kapsamlı stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

Ege Bölgesi'nin turizmdeki gelişimi, sürdürülebilirlik ilkesiyle şekillenmelidir. Bölgedeki doğal ve kültürel değerlerin korunması, turizm faaliyetlerinin temelini oluşturmalı ve koruma-kullanma dengesi gözetilerek planlamalar yapılmalıdır. Özellikle korunan alanlarda taşıma

kapasitesinin belirlenmesi, çevresel tahribatın önlenmesi ve insan kaynaklı olumsuz etkilerin minimize edilmesi kritik bir öneme sahiptir. Aynı zamanda, turizmi dört mevsime yayacak stratejiler benimsenmeli; kıyı turizmine olan bağımlılığı azaltacak şekilde gastronomi, doğa, kırsal, sağlık ve spor turizmi gibi alternatif turizm türleri desteklenmelidir. Bu çeşitlilik, bölgenin turizm gelirlerini artırırken, turizmin yerel ekonomilere daha geniş bir katkı sağlamasını mümkün kılacaktır.

Tanıtım ve dijitalleşme konuları, Ege Bölgesi'nin turizmdeki uluslararası rekabetini artırmak için öncelikli bir alan olmalıdır. Bölgenin dijital platformlarda etkin bir şekilde temsil edilmesi, uluslararası pazarlarda tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve direkt uçuşlar ile kruvaziyer turizminin geliştirilmesi, turistlerin bölgeye erişimini kolaylaştırarak turizm hareketliliğini artıracaktır. Bunun yanı sıra, altyapı eksikliklerinin giderilmesi, turistik alanlara ulaşımı kolaylaştıracak çözümler ve şehir merkezlerinde estetik düzenlemeler, bölgenin cazibesini artıracak önemli adımlar olarak öne çıkmaktadır.

Ege Bölgesi'nin turizmdeki başarısı, doğal ve kültürel zenginliklerin korunarak ekonomik kalkınmaya entegre edilmesine bağlıdır. Bölgenin turizm potansiyelini sürdürülebilir bir şekilde artırmak için çevre, altyapı, tanıtım ve çeşitlilik ekseninde yapılacak yatırımlar hayati önem taşımaktadır. Bu stratejiler, bölgenin yalnızca turizm merkezleriyle değil, aynı zamanda yerel halkın katılımıyla güçlü bir ekonomik ve kültürel kalkınma modeli oluşturmasını sağlayacaktır. Ege Bölgesi, doğru planlama ve uygulamalarla, Türkiye'nin turizmdeki en güçlü destinasyonlarından bir tanesi olmayı sürdürmeyi hedeflemektedir.

1.3.4. Akdeniz Bölgesi

Tablo 6. Akdeniz Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular

	Antalya-Burdur-Isparta (TR 61 bölgesi) Bölge Planı	Isparta- Burdur Turizm Strateji Planı	Osmaniye İl
Master planının hazırlanması için belirlenen süre	X		
Master planın hazırlanması için belirlenen bütçe	X		
Master planın hazırlanmasında çalışacak kurumlar	X	X	X
Master planın uygulanması için belirlenen süre	X	X	
Planlamada çalışacak yerel yetkililerin bilgilendirilmesi			

Akdeniz Bölgesi'ne yönelik üç plan incelenmiştir. Bu planlardan ikisi Isparta, Burdur ve Osmaniye illeri kapsayan turizm strateji planları diğeri ise TR61 bölgesini (Antalya, Isparta, Burdur) kapsayan bölge planıdır.

TR61 bölgesi (Antalya, Isparta, Burdur) Bölge planı (2014-2023) hazırlanırken ilçe toplantıları, sektörel ve tematik çalıştaylar düzenlemiş ve kurum görüşleri alınmıştır. Bu planlamada sürdürülebilir yerel kalkınma, rekabetçi ekonomik yapı, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve bölge içindeki gelişmişlik düzeylerinin azaltılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda, tarım, turizm, sanayi ve ulaşım sektörlerinde gelişme eksenleri belirlenmiştir. Turizmin tüm yıla yayılması, kıyı turizmi dışında diğeri turizm çeşitlerinin ve iç bölgelerdeki turizm aktivitelerinin geliştirilmesi Türkiye 2023 Turizm Stratejisi kapsamında alınacak tedbirler arasında belirtilmiştir. Bu kapsamda alternatif turizm türleri arasında ekoturizm, sağlık turizmi, spor turizmi, yat-kruvaziyer turizmi, kongre ve fuar turizmüne bu bölgede öncelik verilmesinin uygun olduğu ifade edilmiştir.

Isparta Burdur Mekânsal Turizm Strateji Planı (2021-2023) bölgenin doğal ve yapay zenginliklerinin korunması, kitle turizminden dolayı bölgede oluşan problemlerin çözülmesi ve sürdürülebilir bir turizm anlayışının kazanılması için, Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır. Bu strateji planı Isparta ve Burdur illerini kapsamaktadır. Mekânsal Turizm Strateji Planı'nda, dünyadaki turizm performansı ve Türkiye'nin turizm performansları değerlendirilmiş, bulunan değerler bölgedeki turizm performansı ile karşılaştırılmış ve bölgedeki durum ön plana çıkarılmıştır. Isparta ve Burdur illerinde bu zamana kadar yapılmış olan turizm planlama çalışmaları incelenmiştir. Planlama bölgesi içerisindeki Isparta ve Burdur'un turizm varlıklarının listesi çıkarılmış bu turizm varlıklarının öne çıkanlarının güçlü yanları, zayıf yanları, fırsatları ve tehditleri ortaya konmuştur. Ayrıca ekoturizm odaklı stratejiler (ev pansiyonculuğu teşviki, çevre kirliliğinin azaltılması, yerleşim alanlarındaki altyapının iyileştirilmesi vb.) ve eylemler belirlenmiştir. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA) sekreteryası koordinatörlüğünde, bölgede turizm kapsamında faaliyet gösteren tüm kamu kurum, sivil toplum örgütü ve özel şirket temsilcilerini katılımıyla "Ekoturizm Platformu" kurulması planlanmıştır.

Osmaniye İli Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, Osmaniye ilinin turizm sektöründen alacağı payın artırılması ve ile yatırım yapmak isteyen kişi ve kuruluşlar için yol haritası oluşturulması amacıyla Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı'nın desteği ile hazırlanmıştır. Eylem planına Osmaniye Valiliği başta olmak üzere, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, ilde faaliyet gösteren işletmeler ve girişimciler katılım sağlamıştır. Eylem planında turizm sektöründeki küresel gelişmeler ve ülkelerin izledikleri çeşitli stratejilerin bir

bilançosunu çıkarılmış, Türkiye'nin ve Osmaniye ilinin mevcut durum analizleri yapılmış ve Osmaniye iline yönelik olarak özgün ve entegre bir İl Turizm Stratejisi geliştirilmiştir.

Akdeniz Bölgesi'ne yönelik incelenen üç plan, içerik ve ölçek açısından bazı farklılıklar taşımakla birlikte benzer yönler de barındırmaktadır. Her üç plan da sürdürülebilir turizme odaklanmış, çevresel değerlerin korunmasını, kıyı turizmi dışındaki alternatif turizm türlerinin geliştirilmesini ve bölgesel potansiyelin ekonomiye kazandırılmasını hedeflemiştir. Ayrıca planların hazırlanma sürecinde kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla katılımcı bir yaklaşım benimsenmiştir. Bununla birlikte, TR61 Bölge Planı (2014-2023) daha geniş ölçekli olup Antalya, Isparta ve Burdur illerini kapsamakta; turizmin yanı sıra tarım, sanayi ve ulaşım gibi sektörlerle bütünleşik bir kalkınma anlayışı sunmaktadır. Bu planda sağlık, spor, yat-kruvaziyer, kongre ve fuar turizmine öncelik verilmiştir. Isparta-Burdur Mekânsal Turizm Strateji Planı (2021-2023) ise ekoturizm odaklı hazırlanmış, ev pansiyonculuğu teşviki, çevre kirliliğinin azaltılması ve altyapı iyileştirmeleri gibi eylemler öne çıkarılmıştır. Osmaniye İl Turizm Stratejisi ve Eylem Planı ise daha yerel ölçekte hazırlanmış olup ilin turizm gelirinden aldığı payı artırmayı ve yatırımcılara yol haritası sunmayı amaçlamıştır. Bu planda Osmaniye'nin özgün kültürel ve doğal değerleri öne çıkarılarak, il bazında entegre bir turizm stratejisi geliştirilmiştir.

Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

TR61 Bölgesi Turizm Sektörünün Temel Sorunları:

Bölgede turizm faaliyetleri dar bir kıyı şeridinde ve belirli ilçelerde yoğunlaşmakta, bu faaliyetler büyük ölçüde mayıs-ekim ayları arasında gerçekleşmektedir. Turizm hareketliliği ağırlıklı olarak Avrupalı turistlere yönelmekte, ancak gelir seviyesi yüksek turistlerin bölgeye çekilmesinde yetersizlikler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, turistlerin şehir ekonomisine katkısı sınırlı kalmakta, iç kesimlerdeki doğal alanların turizm potansiyeli değerlendirilememektedir. Kültürel yapının turizmde yeterince ön plana çıkarılamaması, yerleşim yerlerinde altyapı ve üstyapı eksikliklerinin bulunması ve etkin bir demiryolu ağının olmaması nedeniyle toplu taşıma imkânlarının kısıtlı kalması bölgenin önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Çözüm Önerileri:

Turizm Faaliyetlerinin Coğrafi Olarak Bölge Geneline Yayılması

TR61 Bölgesi'nde turizm faaliyetlerini çeşitlendirmeye ve yaygınlaştırmaya yönelik olarak ekoturizm potansiyeli taşıyan kırsal yerleşimlerde altyapı geliştirilerek ziyaretçilere uygun koşullar sağlanacaktır. Antalya'da kruvaziyer turizminin geliştirilmesi hedeflenirken, kültür ve inanç turizmi açısından çekim merkezi olabilecek mekânlar da turizme kazandırılarak tanıtımı

yapılacaktır. Bölgenin doğal alanlarında turistlere yönelik amatör spor etkinlikleri düzenlenecek; turizm sektöründe ihtiyaç duyulan insan kaynağını yetiştirmek amacıyla meslek odaklı turizm eğitimi artırılacaktır. Ayrıca Antalya'nın marka kimliği “Batı Akdeniz” vurgusuyla genişletilecek ve bu sayede zengin turizm ürün yelpazesi tüm bölge geneline yayılacaktır.

Turizm Faaliyetlerinin 12 Aya Yayılması

Turizm faaliyetlerinin yıl geneline yayılması amacıyla TR61 Bölgesi’nde çeşitli spor dallarında ulusal ve uluslararası organizasyonların düzenlenmesi için çalışmalar yapılacak, golf turizminin yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Ayrıca kayak merkezlerinin altyapısı ve hizmet kalitesi geliştirilerek standartları yükseltilecektir. Sağlık turizmi alanında faaliyetler teşvik edilecek ve bölgedeki fuar ile kongre organizasyonlarının sayısı artırılarak turizm sezonunun sadece yaz aylarıyla sınırlı kalmaması hedeflenecektir.

Turizmde Hedef Kitlenin Çeşitlendirilmesi

TR61 Bölgesi’nin turizmde rekabet gücünü artırmak amacıyla, gelir seviyesi yüksek turistlerin tercih ettiği destinasyonlar analiz edilerek Bölgeye özgü yeni pazarlama stratejileri geliştirilecektir. Aynı hizmetleri sunan rakip destinasyonlar incelenerek bu bölgelerle rekabet edebilecek politikalar oluşturulacak, ayrıca hedef pazarlarda TR61 Bölgesi'nin tanıtım faaliyetleri yoğunlaştırılacaktır.

Isparta Burdur Mekânsal Turizm Strateji Planı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Isparta-Burdur Mekânsal Turizm Strateji Planı (2021-2023) kapsamında ele alınan sorunlar, TR61 Düzey 2 Bölgesi ile paralellik göstermektedir. Bunun nedeni, Isparta ve Burdur illerinin bu bölge içinde yer almasıdır. Ancak Antalya’nın da aynı bölgede bulunması ve turizm sektöründeki güçlü payı dikkate alındığında, belirlenen hedeflerin yalnızca Isparta ve Burdur için geçerli kabul edilmesi doğru olmayacaktır. Bu nedenle söz konusu planda, hedef sektör olarak ekoturizm seçilmiş ve stratejik eylemler de bu odak doğrultusunda şekillendirilmiştir. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan Ekoturizm Sonuç Odaklı Programı yönetim planında ise bölgedeki ekoturizme yönelik alınacak tedbirler özel amaçlar altında toplanmıştır. Bu amaçlar; yeni ekoturizm ürünlerinin geliştirilmesi, ekoturizm altyapı ve üstyapısının güçlendirilmesi ve bölgedeki ekoturizm rotalarının bilinirliğinin artırılmasıdır.

Osmaniye İli Turizm Stratejisi ve Eylem Planı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Osmaniye ilinin turizm sektöründe karşılaştığı temel sorunlar arasında, turizm varlıklarının yeterince tanıtılmaması, profesyonel bir turizm ürünü haline getirilememesi ve tanıtım materyallerinin yetersizliği öne çıkmaktadır. Ayrıca ulaşım ağının modernizasyon ihtiyacı, turizm bölgelerine erişimde yaşanan zorluklar, tarihi ve doğal varlıkların çevre düzenlemesi ve

yenileme çalışmalarındaki eksiklikler önemli engeller oluşturmaktadır. Nitelikli turizm işgücünün yetersizliği, küçük ve dağınık yapıda olan turizm KOBİ'lerinin verimsizliği, doğal turizm kaynaklarının yalnızca iç turizme hitap etmesi ve konaklama kapasitesinin son derece sınırlı olması da gelişimi kısıtlayan diğer sorunlar arasındadır. Bunun yanında yabancı turist sayısının çok düşük seviyelerde kalması, Osmaniye'nin uluslararası turizmde görünür olmasını engellemektedir.

Çözüm Önerileri

Osmaniye'nin tarihi, kültürel ve doğal varlıklarının ulusal ve uluslararası fuarlarda etkin şekilde tanıtılması, ulaşım ve altyapının geliştirilmesi, yönlendirme levhaları ve temel ihtiyaç birimlerinin artırılması önem arz etmektedir. Yatak kapasitesinin nitelik ve nicelik bakımından geliştirilmesi, alternatif konaklama türlerinin teşvik edilmesi, turizm sektöründe nitelikli işgücü yetiştirilmesi ve mesleki eğitim programlarının artırılması çözüm yolları olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca yayla ve ekoturizm olanaklarının geliştirilmesi, doğal alanların korunarak turizme kazandırılması, küçük ölçekli işletmelerin işbirliği ağlarıyla desteklenmesi ve tarihi-doğal turizm alanlarında düzenli bakım ve çevre düzenlemelerinin yapılması da Osmaniye'nin turizm potansiyelinin değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Turizm Hedef ve Stratejileri

Hedef:

Turizmin çeşitlendirilmesi, yaygınlaştırılması ve yılın 12 ayına yayılması ile sektörde katma değeri ve rekabet gücünü artırmak.

Stratejiler:

- Coğrafi çeşitliliği destekleyen alternatif turizm türlerine odaklanmak.
- Turizm faaliyetlerini iç bölgelere taşıyarak sosyo-ekonomik gelişmeyi desteklemek.
- Sağlık ve üçüncü yaş turizmi gibi niş alanlarda yatırımları teşvik etmek.
- Tanıtım faaliyetlerini artırarak farklı coğrafyalardan turist çekmek.

Önerilen Projeler

Belgede tek tek proje isimleri verilmemekle birlikte aşağıdaki temalarda projeler önerilmektedir:

- Doğa temelli turizm rotaları oluşturulması.
- Sağlık ve üçüncü yaş turizmi için altyapı yatırımları.
- Kış sporları merkezlerinin modernize edilmesi.
- Antik kentler ve kültürel miras alanlarının turizme kazandırılması.
- Kırsal ve agro-turizmi destekleyecek uygulamaların geliştirilmesi.
- Ev pansiyonculuğuna yerel halkın teşvik edilmesi.

- Ekoturizm Platformunun kurulması: Mekânsal Turizm Strateji Planının uygulanmasını olanak sağlayacaktır. Bu platformla her yıl planın bölgesel ve ulusal turizm trendlerine göre yenilenmesini sağlanacak ve stratejileri geliştirecektir.

Paydaşlar

- **Kamu Kurumları:** Valilikler, belediyeler, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Kalkınma Bakanlığı, DSİ vb.
- **Üniversiteler:** Akdeniz Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- **Sivil Toplum Kuruluşları:** Turizm dernekleri, kooperatifler, kalkınma vakıfları.
- **Özel Sektör Temsilcileri:** Otel işletmecileri, seyahat acenteleri, yatırımcılar.
- **Yerel Halk ve Yerel Yöneticiler:** Kaymakamlıklar, muhtarlar ve yerel girişimciler.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

TR61 Bölgesi'nin turizm potansiyeli yüksek olmakla birlikte, bu potansiyelin sadece kıyı turizmine dayalı olarak kullanılması, bölgeye sağlayabileceği ekonomik ve sosyal faydaları sınırlamaktadır. Bu nedenle:

- Alternatif turizm türlerinin geliştirilmesi,
- Faaliyetlerin iç bölgelere yayılması,
- Turizmin 12 aya yayılması,
- Ulaşım ve tanıtım yatırımlarının artırılması,
- Sağlık ve yaşlı turizmine odaklanılması gibi hedeflerin gerçekleştirilmesi gereklidir.

Bu amaçlarla hazırlanan plan, yerel ve ulusal düzeyde tüm paydaşları bir araya getirerek sürdürülebilir turizm kalkınmasını gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

1.3.5. Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Mevcut Durum Analizi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Turizm Master Planı bölgenin kapsamlı bir genel görünümünü sunmaktadır. Bu analiz, planlama alanının idari bölümünden başlayarak, ulaşım ve haberleşme altyapısını (karayolu, demiryolu, havayolu ve iletişim), bölge illerini (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak) detaylıca incelemektedir. Fiziksel veriler açısından jeomorfolojik ve topoğrafik özellikler, iklim, jeolojik yapı ve deprem durumu, doğal bitki örtüsü, akarsular ve göller gibi coğrafi unsurlara değinilmektedir. Bölgenin zengin tarihi, demografik yapısı ve nüfus artış eğilimleri, ekonomik durumu ve illere göre detaylı kentsel teknik altyapı (içme suyu, kanalizasyon, atık yönetimi) da bu bölümde yer almaktadır. Ayrıca, planlama bölgesinin çevresel sorunları ve turizm gelişimini etkileyen Merkezi Yönetim Üst Düzey Kararları ve Projeler, özellikle Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Kalkınma

Ajanslarının (İpekyolu, Karacadağ, Dicle) çalışmaları da değerlendirilmiştir. Bu bütünsel yaklaşım, bölgenin turizm potansiyelini anlamak için temel bir zemin sunmaktadır.

Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Turizm Master Planı'ndaki bölgesel sorunlar dolaylı olarak SWOT analizi bölümünde ele alınmıştır. Bölgenin zayıf yönleri arasında turizm altyapısı eksiklikleri, konaklama tesislerinin yetersizliği ve hizmet kalitesinin düşüklüğü öne çıkmaktadır. Ayrıca, bölgenin tanıtımının yetersiz olması ve özellikle Ortadoğu dışındaki pazarlara ulaşmada güçlük çekilmesi de önemli bir sorun olarak belirtilmiştir. Güvenlik sorunları nedeniyle yerli ziyaretçi sayısında düşüş yaşanması da bölgesel bir tehdit olarak kaydedilmiştir.

Çözüm önerileri olarak ise, bölgedeki turizm yatırım belgeli ve turizm işletme belgeli tesis sayısının artırılması, nitelikli konaklama yerlerinin geliştirilmesi ve rekreasyon alanları açılarak sosyal hayatın canlandırılması hedeflenmektedir. Tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilerek bölgenin tarihi, kültürel ve doğal değerleri hakkında broşür, kitapçık ve çok dilli web siteleri oluşturulması önerilmektedir. Tarihi ve kültürel varlıkların restorasyon çalışmalarının hızlandırılması ve alternatif turizm çeşitlerinin (yaylacılık, kongre, fuar, sağlık turizmi) geliştirilmesi de vurgulanmıştır. Ayrıca, turizmcilik bilincinin artırılması amacıyla dil kursları, rehberlik ve otelcilik eğitimleri verilerek yerel acentelerin kapasitelerinin güçlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Turizm Hedef ve Stratejileri

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Turizm Master Planı içerisinde Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Turizm Hedef ve Stratejilerinin temelinde bölgenin zengin tarihi, kültürel ve doğal mirasını ulusal ve uluslararası alanda etkin bir şekilde tanıtmak, turizm çeşitliliğini artırmak ve sürdürülebilir bir turizm altyapısı oluşturmak üzerine kurulu olduğu söylenebilir. Bu kapsamda, konaklama ve ulaşım gibi temel turizm altyapısını güçlendirmek, hizmet kalitesini yükseltmek ve turizm bilincini yaygınlaştırmak önemli stratejiler arasında yer alacaktır. Ayrıca, Göbeklitepe, Zeugma, Hasankeyf gibi eşsiz değerlerin korunarak ziyarete açılması ve tanıtılması, alternatif turizm türlerinin (gastronomi, inanç, kültür, doğa turizmi vb.) geliştirilmesi, güvenlik algısının iyileştirilmesi ve özellikle Ortadoğu dışındaki pazarlara yönelik etkili tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yürütülmesi, bölge turizmini canlandırmanın ana hedefleri arasında olacaktır. Bölgenin sahip olduğu potansiyeli tam anlamıyla kullanabilmek adına, yerel halkın turizm faaliyetlerine katılımının teşvik edilmesi ve bu süreçten ekonomik olarak fayda sağlaması da stratejik bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır.

Önerilen Projeler

GAB Bölgesel Ulaşım ve Altyapı Projesi: GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından 1991-93 yılları arasında hazırlanan bu proje, Master Planı revize ederken GAP'ın mekan yapısını planlamış ve muhtelif yerleşmelerin altyapı projelerini temin etmiştir.

Atatürk Baraj Alt-Bölge Gelişme Planı: Atatürk baraj gölü ve çevresindeki mevcut ve gelecekteki gelişmelerin kontrolünü, düzenli ve dengeli gelişmeyi sağlamayı amaçlayan bu proje, çevresel etki değerlendirmesi, arazi kullanımı, turizm planlaması ve ulaşım planlaması başlıkları altında yürütülmüştür.

Adıyaman Eko Kent Planlama Yaklaşımı: Adıyaman kentinde çevreyi koruyarak ekonomik gelişmenin sağlanmasını hedefleyen sürdürülebilir kentsel gelişmeyi ve çok-aktörlü yönetim süreçlerinin entegrasyonunu amaçlayan pilot bir uygulamadır.

Birecik, Halfeti, Suruç İlçelerinin Taşınmaz Kültür Varlıklarının Belgelenmesi: Bu proje, Birecik, Halfeti ve Suruç ilçelerindeki yapıların plan, kesit, cephe çizimi ve tanımlarının yapılıp harita ve fotoğraflarla desteklenerek yayına hazırlanmasını kapsamaktadır.

Acırlı (Midyat-Mardin) Sit Alanı Çevre Düzenleme Projesi: Eski dönemlerden beri kutsal alan niteliği taşıyan Elet Mevkii'nin turizme kazandırılması amacıyla kültürel özelliklerinin değerlendirileceği bir kullanım alanı oluşturmayı amaçlamıştır.

Hasankeyf Tarihi ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı ve Kurtarma Çalışması: Hasankeyf tarihi ve arkeolojik sit alanının araştırılması, kurtarılması ve belgelenmesini amaçlayan bu proje, kültür varlıklarının tespiti, röleve, topografik, jeolojik ve jeoteknik çalışma, haritalama, arkeolojik kazılar ve koruma çalışmalarını içermektedir.

Birecik ve Karkamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Yerlerde Araştırma, Kazı ve Kurtarma Çalışması: GAP İdaresi ve Kültür Bakanlığı tarafından yürütülen bu çalışmalar, her iki barajda da su tutulmasıyla tamamlanmış ve sonuçları yayınlanmıştır.

Mardin Kasımiye Medresesi Restorasyonu: Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülen bu proje ile Kasımiye Medresesi'nin restorasyonu tamamlanmış ve yapının İsmail Ebul-İz El Ceziri Bilim Müzesi olarak değerlendirilmesi planlanmıştır.

Cizre Abdaliye Medresesi ve Mem u Zin Türbesi Restorasyonu: GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından yürütülen Kültürel Mirası Geliştirme Programı kapsamında, Cizre İnanç Parkı Projesi ile 2006-2007 yıllarında onarım ve restorasyonu yapılmıştır.

Birecik Barajından Etkilenen Nüfusun Yeniden Yerleşimi, İstihdamı ve Sosyo-Ekonomik Yatırımları İçin Planlama ve Uygulama Projesi: Birecik Barajı'ndan etkilenen halkın yeniden yerleşimlerine yardımcı olmak ve yeni yaşamlarına sosyal, ekonomik ve

kültürel uyumlarını kolaylaştırmak amacıyla GAP İdaresi tarafından gerçekleştirilen bir projedir.

Paydaşlar

Devlet Planlama Teşkilatı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ile G.A.P. Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, merkezi idare birimleri, yerel yönetimler, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları GAB Master Planı'nın hazırlanmasında ve içerisinde yer alan projelerin gerçekleştirilmesinde yer almış önemli paydaşlardır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Turizm Master Planı, bölgenin zengin tarihini, kültürel ve doğal mirasını turizme kazandırma potansiyelini detaylı bir mevcut durum analiziyle ortaya koymaktadır. Plan, bölgenin eşsiz varlıklarına rağmen turizm altyapısı eksiklikleri, hizmet kalitesi düşüklüğü, tanıtım yetersizliği ve güvenlik algısı gibi önemli bölgesel sorunlarla karşı karşıya olduğunu belirlemiştir. Bu sorunların üstesinden gelmek amacıyla, konaklama ve ulaşım başta olmak üzere altyapının güçlendirilmesi, turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi (gastronomi, inanç, ekoturizm gibi), etkili pazarlama ve tanıtım stratejilerinin uygulanması, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve tarihi yapıların restorasyonu gibi kapsamlı hedefler ve stratejiler belirlenmiştir. Bu hedeflere ulaşmak üzere Bölgesel Ulaşım ve Altyapı Projesi, Atatürk Baraj Alt-Bölge Gelişme Planı, Adıyaman Eko Kent Planlama Yaklaşımı, kültürel varlıkların belgelenmesi ve restorasyonu gibi bir dizi somut proje önerilmiştir. Genel olarak, Master Planı, bölgenin turizm potansiyelini harekete geçirmek ve sürdürülebilir bir turizm destinasyonu haline gelmesi için bütüncül bir yol haritası sunmakta, ancak başarının paydaşlar arası güçlü işbirliği ve belirlenen stratejilerin titizlikle uygulanmasına bağlı olduğu sonucuna varmaktadır.

1.3.6. Doğu Anadolu Bölgesi

Mevcut Durum Analizi

Doğu Anadolu Bölgesi Ana Planına göre; Doğu Anadolu Bölgesi, Turizm Bakanlığı tarafından iller düzeyinde hazırlanan turizm envanteri ve belirlenen potansiyel alanlarla önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nce tescillenen kültürel varlıklar ayrıntılı olarak listelenmiş, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ise bölgenin doğal ve kültürel değerlerini Coğrafi Bilgi Sistemleri aracılığıyla haritalamıştır. Bölge; kış sporları ve dağcılık, keşif turizmi, efsanelere dayalı tematik turizm (Ağrı Dağı, Nuh'un Gemisi, Van Gölü Canavarı gibi), arkeolojik kazı alanları, zengin kültürel miras, su sporlarına uygun göl ve akarsular, balıkçılık ve yüksek kapasiteli kaplıca kaynaklarıyla çok yönlü bir turizm potansiyeli sunmaktadır.

Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Doğu Anadolu Bölgesi, turizm ve kültür alanında coğrafi uzaklık, 1980'ler ve 1990'lardaki terör olayları nedeniyle turizm talebinin düşük olması gibi sorunlarla karşılaşmıştır; bu durum, hava yolu odaklı bir turizm planını zorunlu kılmış ve yolculuk giderlerinin yüksekliği bölgeye turist çekmeyi zorlaştırmıştır. Konaklama kapasitesinin yetersizliği, özellikle Erzurum, Malatya ve Van'da gözlemlenmiştir; genel tesis doluluk oranları düşük seyretmiştir. Ayrıca, bölgenin zengin doğal ve kültürel potansiyeline rağmen tanıtım ve pazarlama eksikliği yaşanmış, kültürel miras kaçak kazılar, bilgisizce kullanım, olumsuz hava koşulları ve ziyaretçi tahribatı gibi nedenlerle zarar görmüş, ödenek yetersizliği nedeniyle kazı alanlarında drenaj ve kurutma sorunları yaşanmıştır. Bu sorunlara çözüm olarak, havaalanı odaklı turizm planları geliştirilerek Van, Malatya ve Erzurum merkezli turlar düzenlenmesi, uluslararası uçuşlara uygunluk sağlanması ve uçuş fiyatlarının düşürülmesi gibi ulaşım iyileştirmeleri önerilmiştir. Konaklama kapasitesinin artırılması, turizm çeşitliliğinin sağlanması (kış, su ve dağ sporları, termal, eko turizm), genel tanıtım faaliyetlerinin artırılması ve kültürel varlıkların korunması için bilimsel yöntemlerin kullanılması, tahribatın önlenmesi ve güvenlik önlemlerinin artırılması gibi genel yaklaşımlar belirtilmiştir.

Turizm Hedef ve Stratejileri

Doğu Anadolu Bölgesi'nde turizmin hızla geliştirilmesi için dört temel strateji önem taşımaktadır:

- **Kış Sporlarının Geliştirilmesi:** Mevcut kış turizmi potansiyelinin, kış olimpiyatları düzenlenerek tanıtılması ve gerekli donanımlara kavuşturulması hedeflenmektedir.
- **Geniş Yelpazeli Turizm Çeşitliliği:** Geniş bir yelpazeye yayılan turizm tip ve biçimlerinin geliştirilmesi, kompoze turların düzenlenmesi ve turizmde çeşitliliğin sağlanması planlanmaktadır.
- **Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Efsanelerinin Öne Çıkarılması:** Tanıtımı kolay yapılacak olan Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Efsaneleri'nin öncelikle öne çıkarılması amaçlanmaktadır.
- **Transit Geçişlerde Yol Üstü Dinlenme Tesisleri ve Yeni Çağdaş İpek Yolu:** Doğu-Batı arasındaki transit geçişlerde yol üstü dinlenme tesislerinin; bölgesel alışveriş merkezi, balık çiftlikleri, kaplıca tesisleri, rekreasyon donatıları ile restore edilerek kullanılacak kervansaraylar gibi yatırımlarla desteklenmesi ve yeni Çağdaş İpek Yolu'nun geliştirilmesi stratejiler arasında yer almaktadır.

Önerilen Projeler

- Van Bölgesi Projeleri
- Van Kenti'nin Tatil Kenti İlan Edilmesi: Van Gölü çevresi turizm gelişme bölgesi ilan edilerek yatırımların teşviki amaçlanmaktadır.
- Ahlat Mola Noktası Projesi: Tanıtım, sergi ve araştırma amaçlı bir mola ve bilgi merkezi kurulması hedeflenmektedir.
- Ahlat Kalesi Restorasyon Projesi: Tarihi kalenin restore edilerek turizme kazandırılması planlanmaktadır.
- Nemrut Krater Gölü Kamp Alanı Düzenlemesi: 30 ünitelik kamp-karavan alanı inşa edilerek doğa turizmi canlandırılacaktır.
- Tatil Köyü Projeleri (Van Gölü): Su sporları ve konaklamayı bir araya getiren dört adet 400 yataklı tatil köyü kurulması önerilmektedir.
- Ağrı Dağı Milli Parkı Projesi: Dağın milli park ilan edilmesi ve dinlenme, tırmanış, güvenlik ve doğa sporları için altyapı kurulması planlanmaktadır.
- Van Gölü Kombine Turu Projesi: Deniz otobüsü, minibüs, at, yaya gibi araçlarla çok modlu bir turizm rotası geliştirilmesi hedeflenmektedir.
- Malatya Bölgesi Projeleri
- Nemrut Kommagene Araştırma Merkezi Projesi: Kommagene uygarlığını tanıtacak bir merkez kurulması ve uluslararası standartlarda korunma projeleri geliştirilmesi hedeflenmektedir.
- Spor Merkezleri Projesi: Baraj göllerinde su sporları, kamp ve temalı parklar içeren spor alanları oluşturulacaktır.
- Gençlik Kampları Projesi: Gençler için dil eğitimi, doğa sporları ve sosyal etkinliklerin yapılacağı kamplar kurulacaktır.
- Harput Bölge Müzesi Projesi: Bölgedeki arkeolojik buluntuların sergileneceği açık ve kapalı müze alanı planlanmaktadır.
- Munzur Milli Parkı Projesi: Milli parkın sınırlarının genişletilmesi, gözlem alanları ve tur güzergahlarının düzenlenmesi planlanmaktadır.
- Erzurum Bölgesi Projeleri
- Erzurum Kayak Merkezi Gelişim Etüdünün Yenilenmesi: Kapsamlı bir planlama ile Konaklı'da Kış Olimpiyat Köyü yapılması önerilmektedir.
- Kış Olimpiyatlarının Düzenlenmesi Projesi: Erzurum ve çevresinde olimpiyatlara uygun altyapıların oluşturulması planlanmaktadır.

- Kombine Turların Düzenlenmesi: Tortum ve Çıldır merkezli rafting, kamp, dağ yürüyüşü gibi aktiviteleri içeren turlar tasarlanacaktır.
- Erzurum Bölge Müzesi Projesi: Arkeolojik eserlerin sergileneceği bilimsel bir müze ve belge merkezi kurulacaktır.
- Ani Kenti Müzesi Projesi: Kars'taki Ani Harabeleri için kazı, restorasyon ve sergileme amaçlı müze projesi önerilmektedir.
- Yabancı Dil ve Mesleki Eğitim Projesi: Turizm personeli için yaz aylarında eğitim kampı olarak kullanılabilen tesisler geliştirilecektir.

Diğer Projeler

- Yol Üstü Dinlenme Tesisleri: Gürbulak–Erzincan–Sivas hattında modern dinlenme tesisleri kurulacaktır.
- Tarihi ve Kültürel Varlıkların Korunması Projesi: Ani, Ayanis, Aktamar, Van Kalesi, Kars Kalesi, Satala gibi birçok alanın restorasyonu ve çevre düzenlemeleri yapılacaktır.
- Kültür Merkezleri ve Halk Kütüphaneleri: 33 adet merkezde modern teknolojilerle desteklenmiş kültürel altyapı oluşturulacaktır.
- Geleneksel Festivallerin Desteklenmesi: Malatya Kayısı Festivali, Ahlat Kültür Haftası, Dede Korkut Şenlikleri gibi etkinliklerin tanıtımı artırılacaktır.
- Yöresel Yemek ve Müzik Tanıtımı: Gastronomi, müzik, mimari ve süsleme sanatı gibi alanlarda yerel değerlerin araştırılması ve tanıtılması desteklenecektir.

Paydaşlar

DAB Turizm Projeleri'nin hayata geçirilmesinde çok paydaşlı bir yapı benimsenmiştir. Projelerin planlanması ve koordinasyonunda Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) öncü rol oynarken, uygulama süreçlerinde başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı gibi merkezi kamu kurumları yer almaktadır. Yerel ölçekte ise Van, Erzurum, Malatya gibi illerin belediyeleri ve il özel idareleri; altyapı düzenlemeleri, alan tahsisi, tanıtım faaliyetleri ve yerel festivallerin organizasyonunda etkin rol üstlenmektedir. Ayrıca, Van Yüzüncü Yıl, Atatürk, Fırat gibi bölgesel üniversiteler; arkeolojik kazılar, doğa turizmi, çevresel gözlem ve eğitim projelerinde akademik katkı sağlamaktadır. Turizm işletmeleri, STK'lar ve meslek örgütleri ise projelerin tanıtımı, işletilmesi ve halkın katılımı açısından önemli destekçiler arasında yer almaktadır. Bu yapı, turizmin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sunacak biçimde çok yönlü iş birliklerini içermektedir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

DAP Bölgesi, sahip olduğu özgün doğal güzellikler, zengin kültürel miras, efsanelere dayalı tematik değerler ve keşfedilmeye açık turizm kaynakları ile Türkiye'nin turizm potansiyeli açısından stratejik öneme sahip bölgelerinden biridir. Ancak bölge, coğrafi uzaklık, altyapı yetersizlikleri, terör geçmişi, konaklama kapasitesinin düşüklüğü, tanıtım eksikliği ve kültürel varlıkların korunmasındaki zafiyetler gibi çok sayıda yapısal sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunların üstesinden gelmek amacıyla, DAP Ana Planı kapsamında Van, Erzurum ve Malatya merkezli olarak hava ulaşımı temelli, tematik odaklı, çeşitlendirilmiş ve doğaya duyarlı turizm projeleri geliştirilmiştir. Kış turizmi, eko turizm, sağlık ve gençlik turizmi, kültürel miras odaklı turlar ve su sporları gibi farklı temalara dayanan projeler, hem iç hem de dış turizmi canlandırmaya yöneliktir.

Bu projelerin başarılı biçimde hayata geçirilmesi, kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler, özel sektör ve sivil toplumun çok paydaşlı bir iş birliği içinde çalışmasına bağlıdır. Aynı zamanda tanıtım faaliyetlerinin güçlendirilmesi, ulaşım maliyetlerinin azaltılması, bilimsel restorasyon yöntemlerinin uygulanması ve nitelikli insan kaynağının geliştirilmesi de sürecin önemli tamamlayıcılarıdır. Bölgedeki tüm bu potansiyel, etkili bir stratejik yönetim ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayalı planlamayla hem yerel kalkınmayı destekleyecek hem de Doğu Anadolu'yu ulusal ve uluslararası düzeyde önemli bir turizm destinasyonuna dönüştürebilecektir.

1.3.7. İç Anadolu Bölgesi

Tablo 7. İç Anadolu Bölgesi Master Planının Hazırlanmasına Yönelik Temel Bulgular

	Ankara	Konya	Kayseri	Eskişehir	Sivas	Kırıkkale	Kırşehir	Nevşehir	Aksaray	Niğde	Karaman	Yozgat
Master planının hazırlanması için belirlenen süre												
Master planının hazırlanması için belirlenen bütçe												
Master planının hazırlanmasında çalışacak kurumlar		X				X	X	X	X	X	X	X
Master planının uygulanması için belirlenen süre												
Planlamada çalışacak yerel yetkililerin bilgilendirilmesi		X				X	X	X	X	X	X	X

Mevcut Durum Analizi

İç Anadolu, güçlü ulaşım omurgası ve zengin kültür-doğa birikimiyle Türkiye turizminde stratejik bir konumdadır. Bölge nüfusu 15,6 milyonla ülke nüfusunun %18,3'ünü oluşturur; 2022'de üretilen 3,2 milyar USD turizm geliri ise ulusal toplamın %7,1'ine denk gelir. Konaklama altyapısında yaklaşık 1.850 tesis bulunur; beş yıldızlı kapasitenin %60'ının Ankara'da toplanması, alt bölgeler arası dengesizliği de işaret eder. Küresel ölçekte görünürlüğü sağlayan başlıca çekim merkezleri Hattuşa (Çorum) ve Kapadokya (Nevşehir)'dir; Mevlâna Müzesi (Konya) ve Gordion (Ankara) bölgenin kültürel omurgasını tamamlar. Doğal kaynaklarda Tuz Gölü ve Ilgaz Dağı Milli Parkı öne çıkar; Kırşehir–Yozgat'ta 15 sertifikalı termal tesis alternatif ürünlere alan açar. Ulaşım tarafında Esenboğa'nın yıllık 18 milyon ve Kayseri'nin 4,2 milyon yolcu kapasitesi, Ankara–Konya YHT'nin işlerliği ve Ankara–Kayseri hattının devreye giriş hedefi; TEM üzerinden İstanbul ve İzmir ile kesintisiz bağlar, destinasyon erişilebilirliğini güçlendirir.

Bölgesel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Plan okumaları, gelirlerin bölge dışına sızması, mevsimsellik ve markalaşma dağınıklığını temel sorunlar olarak koyuyor: kış aylarında ziyaretçi sayısında %65'e varan düşüşler, 18 farklı turizm logosunun yarattığı parçalı tanıtım dili ve kırsalda erişim-konaklama eksikleri öne çıkan başlıklardır. Buna karşılık çözüm ekseni dört mevsime yayılım ve ortak destinasyon markasının tesisi: Kapadokya'da termal olanakların, Ilgaz'da kış sporlarının güçlendirilmesi; "İç Anadolu Kültür Rotası" gibi bütüncül bir şemsiye ile tanıtımın tek sesli kurgulanması; kırsalda elektrikli ulaşım ağları ve butik konaklama yatırımlarının desteklenmesi önerilmektedir.

Turizm Hedef ve Stratejileri

Bölgenin ana yaklaşımı, turizmi sürdürülebilir kalkınmanın kaldıraçlarından biri olarak konumlandırmaktır. KOP Planı turizmi kalkınmada öncü sektör olarak tanımlarken, TR82 yaklaşımı doğal-kültürel mirası destinasyon değerine dönüştürmeyi amaçlar.

İki çerçevede de ortak hedef, gelirin yerel ekonomiye entegrasyonu ve yıl boyu süreklilik için alternatif segmentlerin geliştirilmesidir: kırsal turizm, gastronomi, ekoturizm, kültürel rota planlamaları; bunları destekleyen dijital pazarlama, rezervasyon altyapısı ve ziyaretçi bilgi sistemleri stratejik araçlar olarak tanımlanır.

Önerilen Projeler

Belge seti; trekking parkurları, yeraltı şehirlerinin turizme kazandırılması, doğal/kültürel mirasta restorasyon, tanıtım kampanyaları ve yerel festivaller, jeotermal temelli sağlık/termal ürünler ile dijital altyapı (bilgi platformları, çevrim-içi rezervasyon) projelerini ön plana çıkarır.

Ayrıca bölge ölçeğinde destinasyon yönetim birimleri (DMO) kurularak veri toplama, kriz yönetimi ve deneyim tasarımında kapasitenin artırılması hedeflenir.

Paydaşlar

Planlar paydaş katılımını sürecin çekirdeğine yerleştirir: KOP BKİ koordinasyonunda bakanlıklar, valilikler, belediyeler, kalkınma ajansları ve yerel aktörler; TR82 tarafında KUZKA ile üniversiteler, STK'lar ve özel sektör sürece dâhil edilmiştir. Bununla birlikte karar alma süreçlerinde kamu ağırlığının görece yüksek olduğu, kamu-özel-sivil dengesinin ve yerel kapasitenin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanır.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Toplam çerçeve; sürdürülebilirlik, mevsimselliğin azaltılması, dijitalleşme, kırsal kalkınma, yerel ürünlerin değerlendirilmesi ve insan kaynağı gelişimi eksenlerinde uygulanabilir stratejiler sunar. Bölgenin özgün dinamiklerine yaslanan bu yaklaşımın önceliği, yerel potansiyeli harekete geçiren ve paydaş temelli bir turizm yönetimini kurumsallaştırmaktır.

II. BÖLÜM

KASTAMONU İÇİN FIRSATLAR

2.1. İlin Mevcut Turizm Durumu

Şekil 2. KASTAMONU İLİ SWOT ANALİZİ

GÜÇLÜ YÖNLER (STRENGTHS)

Zengin doğal kaynaklar (Küre Dağları, Ilgaz, Valla Kanyonu, Ilıca Şelalesi vb.)
Tarihî ve manevi miras alanlarının yoğunluğu (Şeyh Şaban-ı Veli, Nasrullah Camii, İstiklal Yolu vb.)
Yöresel ve coğrafi işaretli ürünlerin bolluğu (siyez bulguru, çekme helva, etli ekme vb.)
Dört mevsim turizme uygun iklim ve coğrafya
Kültürel otantikliğini koruyan kırsal alanlar ve yerel yaşam tarzı
Üniversitenin aktif katkısıyla nitelikli insan kaynağı ve araştırma

ZAYIF YÖNLER (WEAKNESSES)

Ulaşım ve erişim zorlukları (özellikle doğa turizmi bölgelerinde fiziki altyapı eksikliği)
Dijital tanıtım ve markalaşma faaliyetlerinin yetersizliği
Turizm tesislerinin mekânsal olarak dengesiz dağılımı
Rehberlik, dil becerisi ve hizmet kalitesinde insan kaynağı eksiklikleri
Kadınların ve gençlerin turizm sektörüne sınırlı katılımı
Festival ve etkinliklerin kurumsallaşma düzeyinin düşük olması

FIRSATLAR (OPPORTUNITIES)

Doğa, inanç ve gastronomi turizmini birleştiren tematik rotaların oluşturulabilir olması
Sürdürülebilir kırsal kalkınmayı destekleyen turizm projelerine olan ulusal ve uluslararası fon kaynakları
Dijitalleşme, artırılmış gerçeklik ve mobil uygulamalarla ziyaretçi deneyiminin geliştirilebilmesi
Üniversite, kalkınma ajansı, kooperatif ve yerel yönetim iş birliklerinin güçlenmesi

TEHDİTLER (THREATS)

Doğal alanlarda aşırı ziyaretçi baskısı ve taşıma kapasitesinin aşılması riski
Turizmin kırsal alanlarda sosyo-kültürel yapıyı dönüştürme tehlikesi
Küresel iklim değişikliğine bağlı mevsimsel bozulmalar (kar yağışlarındaki azalma vb.)
Ulusal/uluslararası tanıtımda büyük destinasyonlar karşısında geri planda kalma olasılığı

2.2. Turizmin Dört Mevsime Yayılması

Kastamonu'nun coğrafi ve iklimsel çeşitliliği, turizmin yalnızca yaz aylarına sıkışmadan yılın tüm mevsimlerine yayılmasına elverişli bir ortam sunmaktadır. Kış aylarında Ilgaz Dağı'nda kış sporları ve doğa yürüyüşleri, ilkbahar ve yaz aylarında Küre Dağları ve Valla Kanyonu gibi alanlarda doğa temelli etkinlikler, sonbaharda ise yaprak dökümü manzaraları eşliğinde slow tourism (yavaş turizm) uygulamaları bu bağlamda değerlendirilebilir. Özellikle mikro iklim farklarının yaşandığı bölgelerde agro-turizm, yaban hayatı gözlemi, köy yaşamı deneyimi gibi faaliyetler yıl boyunca sürdürülebilir turizm açısından fırsat yaratmaktadır.

Proje Önerileri:

- **“Dört Mevsim Kastamonu” Tematik Rota Sistemi:** Kış, bahar, yaz ve sonbahar temalarına göre yapılandırılmış 4 ayrı destinasyon rotası (ör. "Ilgaz Kış Yolu", "Yaylalar Bahar Rotası", "Kanyonlar Yaz Serüveni", "Ormanların Altın Sonbaharı") ile dört mevsim turizm ürünü yaratılması. Rotaya dijital uygulama ve fiziksel yönlendirme tabelaları entegre edilmesi.
- **“Mevsimsel Yaşam Festivalleri Serisi”:** Her mevsime özel olarak tasarlanmış tematik doğa ve kültür festivalleri dizisi. Örneğin: “İlkbahar'da Siyez Hasadı”, “Yazda Yayla Kampı”, “Sonbahar Yaprak Rotaları”, “Kışta Ilgaz Masalları”. Her etkinlik doğa yürüyüşü, geleneksel üretim gösterileri, gastronomik sunumlar ve yerel halkla etkileşimli atölyeler içerecek şekilde yapılandırılır.

Kastamonu'da turizmin dört mevsime yayılması için farklı dönemlere uygun ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi önceliklidir. Kış aylarında Ilgaz Dağı'nda pistlerin rehabilitasyonu, suni karlama sistemlerinin kurulması ve gece kayağı imkanlarının oluşturulması önem taşımaktadır. İlkbahar döneminde ise Küre Dağları'nda yürüyüş ve dağ bisikleti rotalarının işaretlenmesi, rehberli doğa yürüyüşleri ve çiçek gözlem turları öne çıkarılabilir. Yaz döneminde kanyon ve sahil bölgelerinde kamp ve bungalov turizmi geliştirilebilirken, sonbaharda ise Valla ve Horma Kanyonları ile Ilıca Şelalesi'nde fotoğraf ve doğa etkinlikleri düzenlenebilir. Bu çeşitlendirme, mevsimsellikten kaynaklı gelir dalgalanmalarını azaltacak, yıl boyu istihdam sağlayacak ve bölgenin turizm potansiyelini en üst düzeye çıkaracaktır.

Tablo 8. Turizmin Dört Mevsime Yayılması 4N 1K

Nasıl?	<p>Kış: Ilgaz'da pist rehabilitasyonu, suni karlama ve gece kayağı; haftasonu Ankara–Ilgaz ekspres otobüs/transferi.</p> <p>İlkbahar: Küre Dağları yürüyüş–dağ bisikleti rotalarının (GPX/işaretleme) standardizasyonu; rehberli çiçek gözlem turları.</p> <p>Sonbahar: Valla–Horma kanyonları, Ilıca Şelalesi odaklı foto-kamp programları; yaprak dökümü temalı mikro festivaller.</p> <p>Yaz: Kanyon/kıyı serinleme rota paketleri + aile dostu kamp–bungalov konaklamalar.</p>
Niçin?	<p>Mevsimsellikten kaynaklı gelir ve istihdam dalgalanmasını azaltmak, işletme kârlılığını ve yıl boyu istihdamı artırmak için.</p>
Nerede?	<p>Ilgaz Dağı, Küre Dağları Milli Parkı, Valla–Horma Kanyonları, Ilıca Şelalesi, sahil kesimleri (butik/eko konaklama alanları).</p>
Ne zaman?	<p>Kısa vadede (0–6 ay): Rota işaretleme, sezon takvimi, hafta sonu transferleri.</p> <p>Orta (6–18 ay): Pist/suni kar, kamp–bungalov yatırımları.</p> <p>Süreklilik: Mevsimsel etkinlik döngüsü (kış sporları–bahar doğa–yaz serinleme–sonbahar foto).</p>
Kim?	<p>Valilik, İl Özel İdaresi, Belediyeler, KUZKA, DKMP, tur operatörleri, konaklama işletmeleri, yerel rehberler.</p>
Başarı göstergeleri	<p>Kış konaklama doluluğunda %15+ artış; 12 ay açık işletme sayısında artış; dört mevsim paket satışları.</p>

2.3. Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri

Kastamonu'nun kültürel, doğal ve gastronomik değerleri henüz geniş kitleler tarafından yeterince tanınmamaktadır. Geleneksel tanıtım yaklaşımlarının ötesine geçerek dijital pazarlama, hedef odaklı içerik üretimi, sosyal medya influencer iş birlikleri ve hikâye temelli tanıtım metinleriyle markalaşma süreci yeniden tasarlanmalıdır. Yerel özgünlükleri küresel anlatılarla buluşturan stratejik bir iletişim dili geliştirilmelidir.

Proje Önerisi:

- **“VisitKastamonu: Deneyim Odaklı Dijital Tanıtım Kampanyası”**: Sosyal medya üzerinden mikro-influencerlar ve yerel hikâye anlatıcılarıyla birlikte yürütülecek interaktif tanıtım kampanyası. 360° sanal tur, gastronomi ve doğa videoları, “Kastamonu’da Bir Gün” temalı vlog yarışmalarıyla destinasyon farkındalığının artırılması.
- **“Kastamonu Deneyim Kutusu - Turizm Tanıtım Kiti”**: Potansiyel turistler ve seyahat acentelerine gönderilecek, içinde siyez bulguru, çekme helva, el dokuma örneği, dijital tanıtım QR kartları, minyatür yöresel ürünler ve rotaları anlatan interaktif broşürlerin yer aldığı tanıtım kutusu. Kültürel temas kurarak dijital pazarlama etkisini artırmayı hedefler.

Kastamonu’nun turizm potansiyelinin geniş kitlelere duyurulabilmesi için tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Dijital kampanyalar kapsamında ‘Kuzey Anadolu’da 4 Mevsim Kastamonu’ temalı içerikler üretilmeli ve artırılmış gerçeklik tabanlı dijital hikâyeleme uygulamalarıyla desteklenmelidir. Blogger ve sosyal medya fenomenleri davet edilerek özellikle İstanbul ve Ankara gibi yakın pazarlarda hafta sonu kaçamak destinasyonu olarak konumlandırma yapılmalıdır. Ayrıca Kuzey Anadolu Kültür Yolu benzeri ortak kampanyalarla Sinop ve Çankırı gibi komşu illerle iş birliği sağlanarak Kastamonu’nun ulusal ve uluslararası görünürlüğü artırılabilir.

Tablo 9. Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri 4N1K

Nasıl?	Dijital kampanya: “Kuzey Anadolu’da 4 Mevsim Kastamonu” temalı içerik seti; AR/QR ile sahada dijital hikâye. Influencer–blogger fam trip; hedef pazar: İstanbul–Ankara hafta sonu kaçamağı + doğa/maceraseverler. Kuzey Anadolu Kültür Yolu ve komşu illerle ortak kampanya (Sinop-Çankırı–Kastamonu).
Niçin?	Parçalı ve zayıf markalaşmayı giderip tek çatı anlatıyla rekabet gücünü artırmak.
Nerede?	Havalimanları, HST istasyonları; sahadaki başlıca cazibe noktaları (kanyonlar, Ilgaz, şehir içi tarihî alanlar).
Ne zaman?	3 aylık içerik üretimi → 6 ay dijital yayılım + 2 fuar/roadshow döngüsü.

Kim?	İl Turizm Md., Belediyeler, KUZKA, DMO/DMO benzeri destinasyon birimi, STK–özel sektör.
Başarı göstergeleri	Web trafiği ve rezervasyona giden tıklamalarda %30 artış; kampanya erişimi; marka bilinirliği.

2.4. Tabiat, İnanç ve Gastronomi Turizminin Geliştirilmesi

Kastamonu'nun eşsiz doğal zenginlikleri (Küre Dağları, Valla Kanyonu, Ilıca Şelalesi, Çatak Kanyonu), manevi mirası (Şeyh Şaban-ı Veli, Nasrullah Camii) ve zengin gastronomik kültürü (etli ekme, siyez bulguru, çekme helva) bütüncül biçimde ele alındığında, farklı turizm türlerinin entegre biçimde geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu unsurların yalnızca mekânsal değil, tematik olarak da bütünleştirilmesi gerekmektedir.

Proje Önerisi:

- **“İnançtan Tabığa Kastamonu Rotaları”**: Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi'nden başlayan, tarihi hanlar ve yerel pazarları içeren ve yöresel yemek tadım noktalarında sonlanan entegre bir rota. Katılımcılara sadece ziyaret değil, yerel halkla birlikte yemek yapımı, el sanatı üretimi gibi deneyimsel öğrenme alanları sunulması.
- **“Kastamonu Miras Sofrası”**: İnanç merkezleri yakınında kurulacak olan “tematik yavaş restoranlar” aracılığıyla, ibadet sonrası deneyimsel gastronomi sunulması. Menüde sadece geleneksel tarifler yer alır ve servis yapan personel bu yemeklerin tarihçesini anlatır. Mekânlar aynı zamanda geleneksel müzik ve el sanatı sunumlarının yapıldığı kültürel merkezlere dönüşür.

Kastamonu'nun sahip olduğu doğal, inanç ve gastronomi değerlerinin bütüncül bir şekilde turizme kazandırılması önemlidir. Küre Dağları, Valla ve Horma Kanyonları ile Ilıca Şelalesi gibi doğal alanlarda farklı zorluk seviyelerinde rota paketleri hazırlanmalı, rehberli güvenli turlar standart hale getirilmelidir. İnanç turizmi kapsamında Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesi çevresinde tematik şehir içi turlar düzenlenebilir. Gastronomi turizmi ise Taşköprü sarımsağı, siyez bulguru, Kastamonu pastırması ve çekme helva gibi ürünler üzerinden atölye çalışmaları, çiftlik ziyaretleri ve tadım etkinlikleriyle desteklenmelidir. Bu yaklaşım, ziyaretçilerin kalış süresini ve kişi başına harcamalarını artırırken, yerel üreticilerin gelirin doğrudan katkı sağlayacaktır.

Tablo 10. Tabiat, İnanç ve Gastronomi Turizminin Geliştirilmesi 4N1K

Nasıl?	Tabiat: Küre Dağları–Valla–Horma–Ilıca için 1–3 günlük çoklu zorlukta rota paketleri + güvenlik–rehber standardı. İnanç: Şeyh Şaban-ı Veli Külliyesi odaklı şehir içi inanç rotası; rehberli sessiz saat/ritüel saygı protokolü. Gastronomi: Coğrafi işaretli Taşköprü sarımsağı, siyez bulguru, pastırma, çekme helva odaklı tadım–atölye–çiftlik ziyareti programları; restoran menülerinde “%30 yerel ürün” kuralı.
Niçin?	Ürün çeşitliliğiyle kalış süresini ve kişi başı harcamayı artırmak; yerel üreticiye doğrudan gelir.
Nerede?	Küre Dağları–kanyonlar, şehir merkezi (külliye ve tarihi doku), Taşköprü ve üretim köyleri.
Ne zaman?	0–6 ay: Rota tasarımı, işletme eğitimleri. 6–12 ay: Tadım–atölye hatları; sezonluk paketler.
Kim?	İl/İlçe belediyeleri, DKMP, kooperatifler, rehberler, yeme-içme sektörü, tur operatörleri.
Başarı göstergeleri	Yerel ürün satışında %20 artış; 2 gece ort. kalışa yükseliş; rehberli tur sayısı.

2.5. Turizm Altyapısının Güçlendirilmesi

Kastamonu’nun turistik destinasyonları birçok noktada fiziki erişilebilirlik, yönlendirme sistemleri, dijital altyapı, çevresel sürdürülebilirlik gibi konularda altyapı eksiklikleri taşımaktadır. Ayrıca yaylalarda ve doğa koruma alanlarında kontrollü turizm altyapısı ihtiyacı belirgindir. Bu bağlamda akıllı yönlendirme sistemleri, düşük karbon ayak izli ulaşım seçenekleri ve ziyaretçi taşıma kapasitesine dayalı mikro planlamalar yapılmalıdır.

Proje Önerisi:

- **“Erişilebilir Kastamonu Doğa Modülü”:** Valla, Ilıca ve Horma gibi doğal alanlara çevre dostu elektrikli minibüs ring hattı kurulması, engelli ziyaretçiler için erişilebilir parkurların oluşturulması, QR kodlu yönlendirme ve ziyaretçi yoğunluğu uyarı sistemleri ile dijital altyapı desteklenmesi.
- **“Kastamonu Turizm Bilgi İstasyonları Ağı”:** İlin farklı ilçelerinde kurulacak akıllı turizm istasyonları sayesinde ziyaretçilere dijital rehber, çevre bilgisi, yönlendirme,

hava durumu ve sürdürülebilir turizm kuralları hakkında bilgi sağlanacak. Engelli erişimine uygun olacak bu modüller, güneş enerjisiyle çalışacak şekilde tasarlanacaktır.

Turizmin sürdürülebilir büyümesi için Kastamonu’da altyapının geliştirilmesi gereklidir. Ulaşım açısından kırsal ve dağlık alanlara erişim kolaylaştırılmalı, yönlendirme tabelaları standart hale getirilmeli ve yoğun ziyaretçi alanlarına ring seferleri düzenlenmelidir. Konaklama çeşitliliği açısından Küre Dağları çevresinde pansiyon ve kamp alanları, sahil bölgelerinde butik ve eko tesisler, Ilgaz’da ise kayak otelleri ve telesiyej yatırımları öncelikli olmalıdır. Bu yatırımlar ziyaretçi memnuniyetini artıracak, bölgenin daha cazip bir destinasyon haline gelmesini sağlayacaktır.

Tablo 11. Turizm Altyapısının Güçlendirilmesi 4N1K

Nasıl?	Ulaşım: Kırsal/dağlık alanlara erişim iyileştirmeleri; yönlendirme-üğün standart tabela; pik noktalar için ring minibüs. Konaklama: Küre Dağları’nda pansiyon-kamp; sahilde butik-eko tesis; Ilgaz’da kayak oteli ve telesiyej/teleferik modernizasyonu.
Niçin?	Erişilebilirlik ve konaklama çeşitliliği olmadan destinasyon büyüyemez.
Nerede?	Ilgaz, Küre Dağları ve sahil hattı odaklı odak bölgeler.
Ne zaman?	6-18 ay: öncelikli yol-tabela-ring; 12-24 ay: tesis yatırımları.
Kim?	İl Özel İdaresi, Karayolları, Belediyeler, DKMP, yatırımcılar/kooperatifler.
Başarı göstergeleri	Ziyaretçi memnuniyeti (erişim/temizlik) skoru; konaklama kapasitesi ve çeşitliliği.

2.6. Kırsal Kalkınma Odaklı Sürdürülebilir Turizm

Kastamonu’nun kırsal alanlarında yaşayan topluluklar, geleneksel yaşam tarzlarını ve üretim biçimlerini büyük ölçüde korumaktadır. Bu durum, sürdürülebilir turizm perspektifiyle ekonomik, kültürel ve çevresel kazanımlar yaratmak adına önemli bir fırsattır. Yerel üreticilerin, kadın kooperatiflerinin, el sanatçıları ve çiftçilerin turizm değer zincirine doğrudan katılımı kırsal kalkınmanın temel taşıdır.

Proje Önerisi:

- **“Köyümde Konakla – Köy Yaşamı Deneyim Merkezleri”**: Pınarbaşı, Azdavay ve Daday gibi ilçelerde yerel mimariye uygun küçük ölçekli pansiyonlar, yöresel üretim atölyeleri, kadın kooperatif pazarları ve ekolojik tarım alanlarını içeren köy temelli destinasyonlar. Konukların çiftçilik, hayvancılık, el dokuması gibi günlük faaliyetlere aktif katılımı sağlanacak şekilde yapılandırılması.
- **“Kastamonu Kadın Kültür Köyleri Ağı”**: Kadın kooperatifleri tarafından işletilen ve her biri farklı bir kültürel temayı barındıran köy destinasyonları. Her köyde belirli bir geleneksel ürün ya da el sanatı odağında ziyaretçi deneyimleri (örneğin: bez dokuma, pestil yapımı, siyez unu ekmeği pişirme) sunulur. Kooperatif ekonomisine katkı sağlanır.

Kastamonu'nun kırsal bölgelerinde sürdürülebilir turizm uygulamaları hayata geçirilmelidir. Köy pansiyonculuğu desteklenmeli, organik tarım, arıcılık ve el sanatları deneyim odaklı tur paketleriyle entegre edilmelidir. Kırsal alanlarda atık yönetimi, su ve enerji altyapısı yenilenmeli, özellikle güneş enerjisi desteklenmelidir. Yerel kooperatiflerin ürünleri e-ticaret platformlarına entegre edilerek doğrudan satış imkanları oluşturulmalıdır. Bu sayede göçün tersine çevrilmesi, yerel yaşamın turizmle bütünleşmesi ve kırsal gelir seviyesinin artması sağlanabilecektir.

Tablo 12. Kırsal Kalkınma Odaklı Sürdürülebilir Turizm 4N1K

Nasıl?	Köy pansiyonculuğu için standart ve hibe programı; organik tarım/arıcılık/elf sanatları deneyim tur paketleri. Atık-su-enerji (güneş) küçük ölçekli altyapı; kooperatif e-ticaret entegrasyonu.
Niçin?	Geliri kırsala yaymak, göçü tersine çevirmek, yerel yaşamı turizmle entegre etmek.
Nerede?	Kanyon çevresi köyler, Taşköprü üretim havzası, yayla yerleşimleri.
Ne zaman?	0-3 ay envanter-eğitim; 6-12 ay pilot köy; 12-24 ay ağ genişletme.
Kim?	Tarım/kooperatifler, Belediyeler, İl Tarım, KUZKA, yerel STK'lar-özel sektör.
Başarı göstergeleri	Kırsal konaklama geceleri; hane başına turizm geliri; kadın-genç istihdamı.

2.7. Festivaller ve Etkinlikler

Kastamonu'nun kültürel dokusu, gastronomik çeşitliliği ve tarihsel anlatıları, yerel ve ulusal düzeyde festivallerle görünür kılınabilir. Ancak bu etkinliklerin sadece eğlence değil, bölgenin kalkınması, markalaşması ve yerel halkın ekonomik katkısı açısından yapılandırılması gerekmektedir. Festival yönetimi kurumsallaşmalı, içerik kalitesi artırılmalı ve deneyimsel yönü vurgulanmalıdır.

Proje Önerisi:

- **“İstiklal'den Lezzete Kültür ve Tat Festivali”**: Her yıl temmuz ayında İnebolu'dan Kastamonu merkezine kadar İstiklal Yolu üzerinde gastronomi duraklarının kurulduğu, yürüyüş rotalarının rehberli olduğu, yerel sanat ve müzik performanslarının gerçekleştiği mobil bir festival. Etkinlik boyunca ziyaretçiler yöresel ürün tadımı ve üretici hikâyeleriyle temas kuracak.
- **“Kastamonu Doğa ve Sessizlik Festivali”**: Küre Dağları, Ilgaz ve Valla Kanyonu gibi doğal alanlarda düzenlenecek; doğa yürüyüşleri, sessiz kamp, açık hava meditasyonu, yıldız gözlemi, kuş gözlemi, fotoğraf rotaları ve doğa temalı atölyeler içeren bir festival. Gürültüsüz, teknolojisiz, farkındalık odaklı bu etkinlik, yavaş turizm ve tabiatla içsel bağ kurma arayışındaki yerli ve yabancı turistleri hedefler.

Kastamonu'nun kültürel ve doğal zenginliklerinin etkin şekilde tanıtılabilmesi için festivallerin ve etkinliklerin geliştirilmesi önemlidir. Taşköprü Sarımsak Festivali, İstiklal Yolu Yürüyüşü ve Karikatür Festivali gibi mevcut etkinlikler daha geniş katılımı ulusal ölçekte tanıtılmalıdır. Buna ek olarak doğa sporları yarışmaları, gastronomi şenlikleri, tarihî canlandırmalar ve fotoğraf maratonları organize edilerek yılın her dönemine yayılan bir etkinlik takvimi oluşturulabilir. Bu yaklaşım, turizmin sezon dışı dönemlerde de hareketlenmesini sağlayacaktır.

Tablo 13. Festivaller ve Etkinlikler 4N1K

Nasıl?	Mevcut özgün etkinlikleri büyüt: Taşköprü Sarımsak Festivali, İstiklal Yolu Yürüyüşü, Karikatür Festivali. Doğa sporları (trail, MTB), gastronomi şenlikleri, tarihî canlandırmalar ve foto maratonları ile takvimi 12 aya yay.
Niçin?	Sezon uzatma, medya görünürlüğü, yerel katılım ve harcama artışı.
Nerede?	Taşköprü, İstiklal Yolu parkurları, şehir merkezi ve kanyon giriş-meydanları.

Ne zaman?	İlkbahar: Doğa sporları; Yaz: Aile odaklı açık hava etkinlikleri; Sonbahar: Hasat–gastronomi; Kış: Kış sporları şenlikleri.
Kim?	Belediyeler, İl Kültür–Turizm, Spor kulüpleri, üniversite, sponsorluklarla özel sektör.
Başarı göstergeleri	Ziyaretçi sayısı, etkinlik başına harcama, medya erişimi.

2.8. Ulusal / Uluslararası Alanda İşbirlikleri

Kastamonu'nun kültürel, tarihî ve doğal değerleri birçok ulusal ve uluslararası ağla (UNESCO, Cittaslow, vb.) bütünleşebilecek niteliktedir. Üniversiteler, kalkınma ajansları, belediyeler ve özel sektör iş birlikleri ile katma değer yaratan modeller geliştirilebilir. Ayrıca Avrupa Birliği ve Kalkınma Ajansı fonlarıyla bölgeye özel turizm projeleri hayata geçirilebilir.

Proje Önerisi:

- **“Yeşil Yol Kültürlerarası Deneyim Ağı”**: Karadeniz'in doğusundan batısına uzanan Yeşil Yol güzergâhı üzerinde yer alan illerle birlikte Kastamonu'nun kültürel mirasını paylaşan tematik bir ağ oluşturulması. UNESCO Kültürel Miras Ofisleri, Avrupa Ekoturizm Dernekleri ve kalkınma ajanslarıyla ortak projeler geliştirilmesi.
- **“Avrupa Kültür Rotası Entegrasyonu: Kastamonu Ayağı”**: Avrupa Konseyi tarafından tanınan “Cultural Routes of the Council of Europe” programına Kastamonu'nun dahil edilmesi için başvuru sürecinin yürütülmesi. Özellikle gastronomi, dini miras ve zanaat temalı rotalarla entegrasyon sağlanır. Bu sayede uluslararası tanıtım gücü artar.

Kastamonu'nun turizmde güçlü bir marka haline gelmesi için ulusal ve uluslararası iş birlikleri kritik öneme sahiptir. UNESCO ve Cittaslow gibi programlara başvurular yapılmalı, Kuzey Anadolu Kültür Yolu kapsamında Sinop ve Çankırı ile ortak rotalar oluşturulmalıdır. Ayrıca Kapadokya gibi yoğun turist alanlarıyla bağlantılı çok destinasyonlu turlar düzenlenerek Kastamonu'nun daha geniş bir turizm akışına dahil edilmesi sağlanabilir. Bu iş birlikleri hem tanıtım bütçelerinin paylaşılmasını hem de ziyaretçi sayısında artış sağlamayı mümkün kılacaktır.

Tablo 14. Ulusal / Uluslararası Alanda İşbirlikleri 4N1K

Nasıl?	UNESCO, Cittaslow gibi programlara katılım; Kuzey Anadolu Kültür Yolu'nda Sinop-Çankırı- Kastamonu ortak rotaları. Karadeniz-İç Anadolu arası çok destinasyonlu turlar (Kapadokya akışıyla bağ kuran paketler).
Niçin?	Ortak tanıtım bütçesi, erişim ve ürün zenginliği; tek il yerine bölgesel çekim.
Nerede?	Bölgesel rota düğümleri; şehir içi tarihî alan + doğa çekim merkezleri.
Ne zaman?	6 ay protokol-rota tanımı; 12 ay ortak kampanya; yıllık takvim döngüsü.
Kim?	Valilik/Belediyeler, Bakanlık birimleri, komşu illerin ajansları, tur operatörleri.
Başarı göstergeleri	Çok destinasyonlu tur sayısı; ortak kampanya erişimi; ziyaretçi akışında çapraz artış.

2.9. Teknoloji Kullanımı

Akıllı turizm teknolojileri, ziyaretçi deneyimini artırmanın yanı sıra sürdürülebilir kaynak yönetimi ve veri temelli stratejik planlama açısından önemli olanaklar sunmaktadır. Kastamonu için ziyaretçi yoğunluğunu izleyen, doğa rotalarını takip edebilen, dijital rehberlik sağlayan ve yerel işletmelerle entegrasyonu bulunan teknolojik sistemler öncelikli olmalıdır.

Proje Önerisi:

- **“Kastamonu SmartNature Mobil Uygulaması”**: Doğa yürüyüşü parkurları, konaklama seçenekleri, hava durumu, acil durum çağrı noktaları ve gastronomik önerileri içeren interaktif mobil uygulama. Kullanıcılar anlık konum bazlı öneriler alabilir, ziyaret sonrası memnuniyet değerlendirmesi ve öneri sunabilir.
- **“Kastamonu AR - Artırılmış Gerçeklik Turizmi Projesi”**: Tarihi alanlara yerleştirilecek QR kodlar aracılığıyla mobil cihazlardan geçmişe yolculuk yapılabilecek artırılmış gerçeklik uygulaması. Nasrullah Camii'nde eski cuma günleri, hanlarda lonca toplantıları, pazaryerlerinde yöresel alışveriş sahneleri gibi kurgular sunulacaktır.

Turizmde teknolojinin etkin kullanımı Kastamonu için önemli fırsatlar sunmaktadır. Mobil uygulamalarla çevrim içi rehberlik, e-biletleme ve rota navigasyonu hizmetleri sağlanmalı; artırılmış ve sanal gerçeklik uygulamalarıyla müzelerde ve tarihî alanlarda katmanlı bilgi sunulmalıdır. Ayrıca QR kodlu bilgi istasyonları ve ziyaretçi yoğunluğunu gösteren dijital

ekranlar oluşturulmalıdır. Bu uygulamalar ziyaretçi deneyimini modernleştirirken, veri toplama sayesinde turizm yönetimi daha verimli hale gelecektir.

Tablo 15. Teknoloji Kullanımı 4N1K

Nasıl?	Mobil uygulama: çevrim içi rehber, e-bilet, rota navigasyonu, offline haritalar. AR/VR: şehir içi müze–tarihi alanlarda katmanlı anlatım; QR kodlu bilgi istasyonları. Gerçek zamanlı ziyaretçi yoğunluğu ekranları; YZ destekli kişiselleştirilmiş öneriler.
Niçin?	Genç kitleye erişim, deneyim kalitesi ve harcama optimizasyonu; veri temelli yönetim.
Nerede?	İlgaz, Küre Dağları girişleri; şehir merkezi–külliye çevresi; ana meydanlar.
Ne zaman?	0–6 ay minimum uygulanabilir uygulama (MVP); 6–12 ay AR içerik; sürekli veri/iyileştirme.
Kim?	Belediye/DMO, yerel teknoloji firmaları, üniversite–bilişim bölümleri, müze/idareler.
Başarı göstergeleri	Uygulama aktif kullanıcıları; QR tarama sayıları; e-bilet dönüşüm oranı.

2.10. İnsan Kaynağı Gelişimi

Kastamonu’da sürdürülebilir ve kaliteli turizm hizmetlerinin sağlanabilmesi için insan kaynağının niteliksel olarak geliştirilmesi elzemdir. Özellikle gençler, kadınlar ve kırsal nüfus için turizm alanında mesleki eğitimler, girişimcilik atölyeleri ve staj programları hayata geçirilmelidir. Üniversite, meslek liseleri ve yerel yönetim iş birliğiyle yapılandırılmış eğitim stratejileri geliştirilebilir.

Proje Önerisi:

- **“Kastamonu Turizm Akademisi”:** Kastamonu Üniversitesi ve KUZKA iş birliğiyle kırsal turizm, dijital pazarlama, doğa rehberliği, gastronomi girişimciliği ve ekolojik otelcilik gibi modülleri içeren sertifika programları sunan yerel turizm okulu. Kadınlara ve gençlere yönelik burslu katılım teşvikleriyle kapsayıcılık artırılabilecektir.
- **“Gezici Turizm Eğitim Atölyesi - Mobil Eğitim Aracı”:** Turizm potansiyeli yüksek kırsal ilçelerde mobil bir eğitim aracı ile gastronomi, turizmde dijital beceriler, sürdürülebilir turizm ve doğa rehberliği gibi konularda atölye ve seminerler verilebilir. Özellikle gençlere, kadınlara ve kooperatif üyelerine yönelik uygulanabilir.

Kastamonu turizminin sürdürülebilirliği için insan kaynağına yatırım yapılmalıdır. Rehberlik, konaklama, gastronomi ve el sanatları gibi alanlarda modüler eğitimler ve sertifikasyon programları oluşturulmalı, kadın ve gençlerin sektörde istihdamını destekleyen projeler hayata geçirilmelidir. Üniversiteler ile turizm sektörü arasında staj ve iş birliği köprüleri kurularak nitelikli iş gücü yetiştirilmelidir. Bu yaklaşım hem hizmet kalitesini yükseltecek hem de ziyaretçi memnuniyetini artıracaktır.

Tablo 16. İnsan Kaynağı Gelişimi 4N1K

Nasıl?	Rehberlik, konaklama, gastronomi ve el sanatları için modüler eğitim ve sertifikasyon; yıl boyu meslek içi eğitim. Kadın ve genç istihdamını teşvik eden programlar; okul-sektör staj köprüleri.
Niçin?	Hizmet kalitesi ve ziyaretçi memnuniyeti artışı; mevsimsel istihdam dalgalanmasını azaltma.
Nerede?	Şehir merkezi eğitim birimleri; kırsal uygulama alanları; müze/ziyaretçi merkezleri.
Ne zaman?	0-3 ay ihtiyaç analizi; 3-12 ay eğitim-sertifika; yıllık periyodik yenileme.
Kim?	Üniversite, Halk Eğitim, İl Kültür-Turizm, sektör birlikleri, KOOP'lar, DMO.
Başarı göstergeleri	Sertifikalı personel sayısı; şikâyet oranlarında düşüş; tekrar ziyaret niyeti skoru

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu rapor, Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesindeki turizm master planlarının derinlemesine bir analizini sunarak, ülkenin turizm potansiyelinin bütüncül ve sürdürülebilir bir çerçevede nasıl geliştirilebileceğine dair stratejik bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Yapılan incelemede, Akdeniz ve Ege gibi köklü turizm bölgelerinin, kıyı şeridindeki yoğunlaşmayı azaltarak turizmi tüm yıla ve iç bölgelere yayma, alternatif turizm türlerini (sağlık, spor, ekoturizm) geliştirme ve kitle turizminin yarattığı çevresel baskıları yönetme gibi ortak hedeflere yöneldiği görülmektedir. Buna karşılık, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri, sahip oldukları zengin tarihi, kültürel ve doğal mirasa rağmen; altyapı yetersizlikleri, tanıtım eksikliği ve geçmişten gelen güvenlik algısı gibi yapısal sorunlarla mücadele etmektedir. Bu bölgeler için hazırlanan planlar, Göbeklitepe, Nemrut Dağı ve Ani Harabeleri gibi evrensel değerleri merkezine alan, çok paydaşlı yönetim modelleriyle desteklenen ve bölgesel kalkınmayı hedefleyen tematik projelerin hayata geçirilmesinin kritik önem taşıdığını vurgulamaktadır. Karadeniz Bölgesi planları, Yeşil Yol gibi projelerle yaylaları ve iç kesimleri turizm ağına dahil etmeyi, doğa ve kültür temelli rotalar oluşturmayı hedeflerken; İç Anadolu ve Marmara Bölgeleri için hazırlanan planlar ise sürdürülebilirlik, dijitalleşme, kırsal kalkınma ve insan kaynağının geliştirilmesi gibi modern turizm trendlerine odaklanarak uygulanabilir ve kapsayıcı çözümler sunmaktadır.

Bu ulusal perspektiften yola çıkarak, rapor Kastamonu için özgün ve somut bir fırsatlar demeti sunmaktadır. İlin sahip olduğu Küre Dağları, Ilgaz, Valla Kanyonu gibi zengin doğal kaynaklar; Şeyh Şaban-ı Veli gibi manevi miras alanları ve siyez bulguru gibi coğrafi işaretli gastronomik ürünler, dört mevsim turizme olanak tanıyan güçlü bir temel oluşturmaktadır. Ancak bu potansiyelin önündeki en büyük engeller; özellikle doğa turizmi alanlarındaki ulaşım ve altyapı eksiklikleri, dijital tanıtım ve markalaşma faaliyetlerinin yetersizliği ve hizmet kalitesini artıracak nitelikli insan kaynağı açığıdır. Rapor, bu sorunların aşılması için çok yönlü bir strateji önermektedir: "Dört Mevsim Kastamonu" teması altında kışın Ilgaz, ilkbaharda yaylalar, yazın kanyonlar ve sonbaharda ormanları odak alan tematik rotalar oluşturulması; "VisitKastamonu" gibi dijital kampanyalarla ve sosyal medya fenomenleriyle iş birliği yapılarak ilin görünürlüğünün artırılması ; tabiat, inanç ve gastronomi değerlerini "İnançtan Tabığa Kastamonu Rotaları" gibi projelerle bütüncül bir deneyime dönüştürülmesi ; ve kırsal kalkınmayı desteklemek amacıyla yerel mimariye uygun köy pansiyonculuğunun ve kadın kooperatifleri tarafından işletilen deneyim merkezlerinin teşvik edilmesi. Bu stratejilerin

başarısı, teknoloji kullanımının (mobil uygulamalar, artırılmış gerçeklik vb.) artırılmasına, "Kastamonu Turizm Akademisi" gibi yapılarla insan kaynağı niteliğinin yükseltilmesine ve komşu illerle "Kuzey Anadolu Kültür Yolu" gibi ortak projeler geliştirilerek ulusal ve uluslararası iş birliklerinin güçlendirilmesine bağlıdır. Nihayetinde rapor, Kastamonu'nun elindeki özgün değerleri, doğru planlama ve paydaş katılımıyla harekete geçirerek, sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda Türkiye'nin yükselen turizm destinasyonlarından biri haline gelebileceği sonucuna varmaktadır.